

רוש חודש

SIVAN
TAMUZ

רוש חודש

ROŠ CHODEŠ

VĚSTNÍK ŽIDOVSKÝCH NÁBOŽENSKÝCH OBCÍ
V ČESKÝCH ZEMÍCH A NA SLOVENSKU

Fotografie Karla Cudlína k článku „Tři otázky“ na straně 3.

KONFERENCE O OSUDU MAJETKU OBĚTÍ HOLOCAUSTU

Ve dnech 26. až 30. června se v Praze a v Terezíně uskutečnila konference Holocaust Era Assets Conference (Konference o osudu majetku obětí holocaustu).

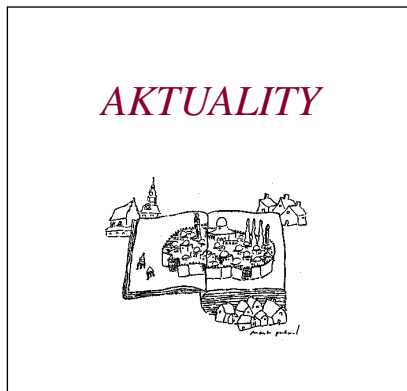
Na konferenci byli pozváni evropští komisaři (Ján Figel, Vladimír Špidla, Margot Wallströmová), představitelé členských zemí EU a řady dalších států i mezinárodních nevládních organizací a experti, kteří se účastnili washingtonské konference o osudu majetku obětí šoa v roce 1998. Tato konference se zabývala osudem uměleckých děl uloupených v době šoa, navrácením komunálního majetku, otázkou zpřístupnění archivů a tematikou poučení a vzdělávání o holocaustu (více viz Rch 1/1999).

Do Čech by měli v červnu přijet například bývalá ministryně zahraničí USA Madeleine Albrightová, režisér Claude Lanzmann, historik Jehuda Bauer, spisovatel György Konrad a bývalý polský ministr zahraničí, bojovník varšavského ghetta Władysław Bartoszewski.

Pražská konference by měla zhodnotit, jakého pokroku bylo za uplynulých deset let dosaženo v oblasti restitucí uloupených uměleckých děl a dalších předmětů, majetkových restitucí a systémů finančního odškodnění. Měla by přezkoumat dosavadní praxi ve výzkumu původu a restituace majetku a v případě potřeby definovat nové, účinnější nástroje. Měla by posílit činnost Mezinárodního výboru pro připomínku, výzkum a vzdělávání o holocaustu, diskutovat o inovativních postupech v oblasti vzdělávání, sociálních programech a kulturních iniciativách spojených s holocaustem a dalšími zločiny nacionálního socialismu a hovořit o tom, jak posilovat náboženskou a etnickou toleranci v současné společnosti. Výsledkem by měla být společná deklarace, jež by obsahovala závazná stanoviska týkající se osudu majetku obětí šoa a dalších zmíněných problémů. Více na www.eu2009.cz a www.holocausteraassets.eu.

NA POČEST NICHOLASE WINTONA

Dne 19. května byl u příležitosti stých narozenin sira Nicholase Wintona na pražském Petříně slavnostně otevřen Sad za chránců dětí před holocaustem. V něm je umístěn pískovcový kámen s nápisem: „Pramen sira Nicholase Wintona, zachránce 669 dětí“, z něhož vytéká pramínek vody. O vznik jablonového sadu a zasazení pomníku se zasloužily nezisková organizace Winton Train o. p. s., občanské sdružení Hidden Child, Federace židovských obcí v ČR a Magistrát hlavního

města Prahy. K sadu se lze dostat ze Strahovského nádvoří a po Vyhliďkové cestě nebo z ulice Úvoz kolem švédského velvyslanectví.

Na počest Wintonova statečného činu se letos koná několik akcí a studentských soutěží, které vyvrcholí v září symbolickou cestou tzv. Wintonova vlaku z Prahy do Londýna. (Více viz Rch 5/2009 a www.wintontrain.eu.)

STIPENDIA FEDERACE ŽO V ČR

Dne 29. 4. se ve složení J. Neubauer, D. Kolský, J. Daníček, T. Kraus sešla komise pověřená vyhodnocováním žádostí o stipendia Federace ŽO v ČR pro školní rok 2009/10. Na stipendia byla z rozpočtu FŽO k dispozici částka 200 000 Kč. Komise konstatovala, že v řádném termínu došlo osm žádostí. Po vyhodnocení žádostí a přidělení bodů podle bodovacích kritérií schválených pro udělování stipendií FŽO (viz www.fzo.cz) komise konstatovala, že nárok na stipendia splňuje sedm uchazečů. Dva získali 40 tisíc, dva 30 tisíc a tři lidé 20 tisíc. Jedna žadatelka bodovací kritéria nesplnila, a proto jí stipendium nemohlo být přiznáno.

Stipendium je udělováno na podporu židovských studií kdekoli ve světě (s výjimkou ČR a SR) nebo i na studia dalších všeobecných oborů, pokud se uskuteční v Izraeli, a mohou o ně žádat členové organizací sdružených ve FŽO ve věku 18 až 35 let. Další kolo žádostí o stipendia bude vyhlášeno počátkem příštího kalendářního roku.

SETKÁNÍ V LETECH

Táborem v Letech u Písku prošlo od srpna 1942 do května 1943 1308 Romů – mužů, žen i dětí, 327 jich zde zemřelo, další byli převezeni do koncentračního tábora v Osvětimi. Památník v Letech odhalil v roce 1995 tehdejší prezident ČR Václav Havel. Od té doby zde vždy v květnu pořádají romské organizace poblíž místa, kde tábor stával a kde je dnes velkochov vepřů, shromáždění, na kterém si připomínají osud

českých a moravských Romů za druhé světové války.

Letos 13. 5. se setkání zúčastnilo na tři sta osob, mezi nimi hodně mladých lidí a studentů. Vzpomínkový obřad uspořádal Výbor pro odškodnění romského holocaustu vedený Čeňkem Růžičkou, který pronesl hlavní projev. Dále hovořili ministr Michael Kocáb a poslankyně Kateřina Jacques. Za romské oběti se pomodlil a k shromáždění promluvil katolický kněz. Přítomen byl také kníže Karel Schwarzenberg. Za Federaci ŽO se pietního shromáždění zúčastnili Květa Svobodová a Jiří Daníček.

ČESKO-SLOVENSKÉ SETKÁNÍ II

Ve dnech 30. 4. – 3. 5. proběhl již druhý ročník židovského Česko-slovenského setkání (ČR-SR 2009). Tentokrát v hotelu Ráztoka v Beskydech. Na setkání dorazilo 110 účastníků, z toho 25–30 dětí různého věku. Byl připraven formální i neformální program. Pro děti byla zajištěna agentura, která se starala o naplnění jejich času s využitím krásného okolí hotelu. Na hlavní téma Judaismus a věda přednášeli a diskutovali Egon Gál, Michael Kagan, Baruch Myers, Peter Salner, Karol E. Sidon, František Šebej, Chiram Thain a další. Poděkování patří především hlavní organizátorce Beáte Leichtové, bez níž by se setkání neuskutečnilo, dále jejímu týmu ve složení Gafna Váňová, Sisi Nürnbergrová, Tomáš Färber, Ivan Kohout a další. Dále je třeba poděkovat ŽNO Bratislava, FŽO, UZZNO, JDC a ŽO Olomouc za poskytnutí financí a Vrchnímu zemskému rabinátu za zajištění košer stravování, které bylo výborné! Těšíme se na setkání ČR-SR 2010!

pp

OBSAH

- Morální aspekty současných válek 3**
- Sidra na tento měsíc 4–5**
- Tenhle průsvih není věčný**
- Rozhovor s europoslankyní Janou Hybáškovou 6–7**
- Vzdalující se Evropa 8**
- O filmu *Nedodržený slib* 9**
- Maliř Artur Fischer 10–11**
- Joseph Roth**
- a východožidovská tradice 12–13**
- Ztracený Mendelssohn 14**
- Stará Lubovňa 15**
- Začíná to být vážné**
- (o extremismu v ČR) 16–17**
- Vybráno z českého tisku 18**
- Izrael: S Obamou jako s Arafátem 19**
- Kulturní pořady 21–22**
- Výzvy, zprávy, inzerce 22**
- Zprávy z obcí 23**
- Zprávy ze světa 24**

Pokusme se určit obsah pojmu proporcionality nebo, a to je důležitější, věnujme se jeho negativní formě. Disproporcionality je výraz, se kterým se dnes setkáváme nejčastěji, když se hovoří o morálním aspektu současných válek. Ale většina lidí, kteří ho užívají, nemá ponětí, co tento termín v mezinárodním právu a v teorii spravedlivé války znamená. Neuvědomují si, že byl nejčastěji používán nikoli při kritice toho, co můžeme považovat za nepřiměřené násilí, ale ve snaze toto násilí ospravedlnit.

Proporcionality neznámá „půjčku za oplátku“, jak je tomu v krevní mstě rodinných klanů. Když klan A zabije tři členy klanu B, jsou členové klanu B povinni zabít tři členy klanu A. Pokud jich zabijí víc než tři, poruší zákony vendety, protože její zákony proporcionality jsou postaveny na symetrii.

Zcela odlišný je smysl tohoto pojmu, jedná-li se o válku. Ta totiž není aktem pomsty. Není to činnost, při které se hledí do minulosti. Princip „půjčky za oplátku“ se v ní neaplikuje.

CIVILNÍ OBĚTI

Ať se nám to líbí nebo ne, válka se definuje vždycky svým záměrem. Má svůj cíl, vymezení, čeho chce dosáhnout. Toto vymezení je často špatně definováno, ale ne vždycky: porazit nacisty, zabránit efektu dominance (ve studené válce), osvobodit Kuvajit, zničit irácké zbraně hromadného ničení.

Proporcionality obsahuje míru a touto mírou je zde hodnota cíle, kterého má být dosaženo. Jaký počet civilních obětí by byl „disproporční“ vzhledem k hodnotě cíle „zvitěžit nad nacisty“? Pokud na takto položenou otázku odpovíme, ospravedlníme pravděpodobně příliš velký počet civilních obětí. A právě takhle se to má s argumenty o proporcionality ve většině případů.

Vezměme si jako příklad americký nálet na německou továrnu na výrobu tanků za druhé světové války, při kterém zahyne jistý počet civilistů, bydlících v blízkém okolí. Ospravedlnění zní následovně: počet zabitých civilních osob není „disproporční“ vzhledem ke škodám, které by tanky způsobily v příštích dnech a měsících, pokud by jejich výroba byla dokončena a byly by nasazeny do boje.

Je to dobrý argument a skutečně ospravedlňuje neúmyslnou smrt jistého počtu civilních osob. Ale jakého počtu? Jak stanovit horní hranici v závislosti na počtu tanků a škodách, které způsobí?

Protože argumenty proporcionality jsou založeny na vizi toho, co bude, a protože naše znalost budoucnosti není založená na

jistotě, ale na spekulaci, je třeba velké opatrnosti, dovoláváme-li se takového ospravedlnění. Komentátoři a kritici, kteří dnes tyto argumenty používají, si však se žádnou opatrností starostí nedělají. Jejich soudy nejsou založeny na míře, byt by byla stanovena spekulativním odhadem. Pro ně je „disproporční“ násilí zcela jednoznačně násilí, které nemají rádi, nebo násilí, kterého se dopouštějí lidé, které nemají rádi.

Takto byla válka vedena Izraelem v Gaze označena jako „disproporční“ hned od

TŘI OTÁZKY

Morální aspekty současných válek

prvního dne, v okamžiku, kdy nikdo doopravdy nevěděl, kolik lidí bylo zabito ani kdo byli tito lidé.

MORÁLNÍ LIMITY

Před vyhlášením šestiměsíčního příměří (během kterého docházelo k častým střetům) disponoval Hamás podomácku vyrobenými raketami, schopnými zasáhnout malé lokality v těsném sousedství. Na konci těchto šesti měsíců příměří už měl rakety mnohem dokonalejší, vyráběné sériově a schopné zasáhnout města vzdálená 30 až 40 kilometrů.

Další podobné šestiměsíční příměří (jež požadovala prostřednictvím OSN řada států) by znamenalo, že by měl Hamás k dispozici rakety schopné zasáhnout Tel Aviv. A mluvíme tady o organizaci, která výslovně formuluje jako svůj hlavní cíl zničení Izraele.

Jaké množství civilních ztrát nebude „disproporční“ vzhledem k nezbytnosti zabránit bombardování Tel Avivu? Jaké množství civilních obětí by američtí představitelé považovali za „nedisproporční“ vzhledem k cíli zabránit bombardování New Yorku?

Také na takto položenou otázku bude v odpovědi figurovat vysoký, pravděpodobně příliš vysoký počet obětí, pokládaný za ospravedlnitelný. Musíme proporcionality nějak vykalkulovat. Ale žádné výpočty nám neposkytnou zásadní mravní limity chování za válečné situace.

OTÁZKY

Následující otázky nám mohou ukázat, jak tyto mravní limity definovat.

První otázka musí být položena před rozpoutáním války: jsou k dispozici jiné prostředky, jak dosáhnout cíle? V případě Izraele je tato otázka zdrojem vzrušených

politických debat od chvíle, kdy došlo ke stažení z Gazy. Jakými efektivními prostředky se dá zastavit ostřelování izraelského území raketami? Jak zajistit, aby Hamás nemohl získat lepší a početnější raketový arzenál? Mnoho toho bylo navrženo a mnoho také vyzkoušeno.

Druhá otázka: když už k válečnému střetu dojde, kdo je zodpovědný za přítomnost civilistů v místě bojů? Je užitečné připomenout, že během libanonské války v roce 2006 generální tajemník OSN Kofi Annan kritizoval Izrael za to, že na útoky Hizballáhu odpověděl „disproporčně“, ale současně kritizoval i Hizballáh. A to nejen za to, že svoje rakety zaměřoval na civilní cíle, ale i za to, že tyto rakety odpaloval z míst hustě obydlených civilním obyvatelstvem, takže všechny protiúto-

ky nevyhnutelně znamenaly mrtvé a zraněné mezi civilisty. Nevím, že by podobnou kritiku vyslovil nový generální tajemník směrem k Hamásu. A je zcela zřejmé, že Hamás takovou strategii uplatňuje také.

Třetí otázka: dělá útočící armáda konkrétní opatření, aby při svých akcích co možná nejvíce snížila ohrožení civilního obyvatelstva? A to i za cenu vlastního rizika? Vojska používají taktiku, která v různé míře chrání civilní obyvatelstvo, a my ji posuzujeme podle toho, jak je v tomto ohledu účinná. Neslyšel jsem, že by si v případě Gazy takovou otázku položili komentátoři a kritici v západních médiích. Je to složitá otázka, protože každá odpověď musí vzít v úvahu taktiku, kterou v bojích uplatňuje Hamás.

MORÁLNÍ ZÁVÁZKY

Je pravda, že se jedná o složité otázky. Ale pokud chceme zformulovat seriózní morální soud o bojích Gaze – nebo o jakékoli jiné válce –, je nutné si tyto otázky položit a odpovědět na ně.

Otázka, zda „je to disproporční“, nepředstavuje žádný problém pro ty, kteří mají už předem v úmyslu prohlásit „ano“. Ale i když si ji klademe poctivě a odpověď je často negativní, může taková odpověď více ospravedlnit to, co jsme připraveni ospravedlnit.

Klást obtížné otázky a snažit se získat dobré odpovědi, to je morální závazek, který bychom měli vyžadovat od komentátorů a kritiků. Pak by byli schopni šířit „osvícenství“ o morálních povinnostech vojáků. Zatím je to ale spíše vzácnost.

MICHAEL WALZER

(Autor je emeritní profesor na Princetonské univerzitě. Jeho úvahu jsme převzali z měsíčníku *l'Arche* 3/09. Z francouzštiny přeložil jd.)

BEHAALOTCHA (4M 8,1–12,16)

„A když ustoupil oblak od stanu, hle, byla Mirjam malomocná (bílá) jako sníh...“

(4M 12,10)

Souvisí zákaz pomluvy a klevety se zákazem falešného obvinění?

Při kodifikaci zákonů o pomluvě a urážce Maimonides ve svých *Zákonech poznání* (kap. 7, zákon 1) cituje verše „Nebudeš šířit klevety mezi svým národem“ a zdůrazňuje, že druhá část verše „nebudeš stát nečinně nad krví svého bratra“ dokazuje, že „pomluva může zničit svět“. Cituje příklad Doega Edomského, který sdělil králi Šaulovi, že David byl přijat v kněžském městě Nob. Doegova necitlivost, s níž tuto událost sdělil, vyprovokovala Šaulův hněv a skutečně „zničila svět“; jejím výsledkem byla zkáza pětáosmdesáti kněží, smrt všech mužů i žen, děti a zvířat ve městě (1. Samuelova, 22).

Je jisté, že každý si je vědom toho, že pomluvy, nactiutrhání a šíření lží jsou všeobecně zavrhovány. Ale zkuste říct „kamarádce ze sousedství“ nebo redaktorům v časopise, který se specializuje na osobní záležitosti slavných osob, že vytahovat na lidi pravdivé, ale velmi soukromé informace je také zakázané! Maimonides definuje *lašon ha-ra* jako pravdivý údaj o někom, jež lze interpretovat tak, že dotyčného člověka poškozují. Maimonides do této kategorie zahrnuje i zdánlivě nevinné detaily, které člověk jako zcela neškodné předává dál. Nazývá je *rehilut*, vykládání historek. Vezměme například kompliment: „Jana je vynikající kuchařka.“ Když se řekne o ženě, která je hodně při těle, může to vyvolat posměch a nevtaně komentáře. Tohle spadá pod pojem *rehilut* a Tóra to zakazuje.

Z této perspektivy se nyní podívejme na naši sidru. Čteme příběh o Mirjamě malomocností, které nastalo následkem skutečnosti, že „mluvila Mirjam a Aharon proti Mojžíšovi pro ženu kušskou, kterou si vzal“ (4M 12,1), jež může Maimonidovi sloužit jako příklad nevinné, ale smrtící klevety.

Mirjamín vřetečný jazyk vyvolá Boží hněv a její kůže zbledla „jako sníh“.

Naše tradice říká, že malomocností je trest za urážku; příčina a následek jsou spojeny i lingvisticky: slovo pro lepru zní *mecora* a výraz pro urážku *moci šem ra*, což zní podobně. Podle Maimonidovy definice je *moci šem ra* – šíření falešné zprávy – urážka.

Přesto když text analyzujeme, je dost obtížné vnímat ho jako případ urážky. Vše, co se dozvíme, je, že se něco přihodilo s kušskou ženou (*al odot ha-iša*),

SIDRA PRO TENTO MĚSÍC

kteřou si Mojžíš vzal za manželku. Raši cituje *Sifrej*, jež zaznamenává slova rabiho Natana, který vysvětluje, že Mirjam stála náhodou vedle Mojžíšovy ženy Cipory, když se Mojžíš dozvěděl, že dva muži v táboře, Eldad a Medad, začali věštit. Mirjam soucítla s manželkami Eldada a Medada,

Hans Holbein ml.: *Koracha a jeho stoupence pohltila zem*, 1538.

neboť věděla, že je možné, že je jejich manželé opustí, tak jako Mojžíš opustil ji. Mojžíš, prorok, který hovořil s Hospodinem, cítil, že už nemůže pokračovat v obvyčejném vztahu muže a ženy a současně intenzivně prožívat vztah k Bohu – proto od manželky odešel.

Mirjam, „vyzbrojena“ tak soukromými detaily, si vezme stranou Aharona a dá do pohybu klevetu o Mojžíšovi – text na ni ovšem jen zlehka naráží. Raši proto chybějící kousky doplňuje, včetně myšlenky, že kušská žena je synonymem pro krásu a dobrotu. Podle toho, jak čte text Raši, je kušská žena Cipora; a Mirjam jen ohlašuje rozvod, a to tak, že naznačuje, že její bratr se rozvedl s krásnou a dobrou ženou, která si takové zacházení nezaslouží (ačkoli židovský zákon rozvod umožňuje).

Jiná interpretace, již vyložil Josef ben Kaspi, chápe verše doslovně: tedy že Mojžíš si vzal druhou ženu, Kušitku, a o tom hovoří Mirjam a Aron. I v tomto případě Bible dovoluje, aby měl muž více než dvě ženy.

Oběma výkladům je společný jeden prostý fakt: je zcela zřejmé, že Mirjam Aronovi říká pravdu. Přesto výsledkem rozhovoru je, že Mirjam zachvátí malomocností. To potvrzuje, co jsme se již dozvěděli – že když někdo „jen“ předává dál pravdivé informace z něčího soukromí, za určitých okolností může mít takové „poselství“ ničivé následky.

V dalším verši čteme, že Mirjam a Aron v hovoru pokračují: „Zdali nemluvil také s námi?“ (4M 12,2) Jestliže se Mojžíš opravdu rozvedl s Ciporou kvůli svému prorockému zanicení, jeho sourozenci možná nadhazují, že oni jsou také proroci, a přitom manželství nerozbijejí!

Třeba chce Mirjam jen vylepšit své postavení: je prorokyní a současně dokáže být i manželkou, zatímco Mojžíš svou ženu opustil. Další důvod pro to, aby ji Hospodin potrestal. Hospodin na její slova reaguje tím, že ozřejmuje rozdíl mezi jejím a Mojžíšovým proroctvím: „Slyšte slova má! Je-li prorok mezi vámi, (já) Hospodin se mu zjevím ve vidění, ve snu mluvím s ním. Není tak můj služebník, Mojžíš; v celém domě mém jest důvěry hodným. Ústy k ústům mluvím s ním a zjevně, nikoliv v hádankách, a podobu Hospodinovu vidí. A proč nebáli jste se mluvit proti služebníkmu mému, proti Mojžíšovi?“ (4M 12,6–8)

Je zajímavé, že v Hospodinově obraně Mojžíše nepadne slovo o kušské ženě. Mirjam určitě mluvila pravdu – Mojžíš se buď rozvedl, nebo si vzal druhou manželku. Ale v tom není hlavní problém. Ten spočívá v tom, že zdánlivě nevinná poznámka by mohla Mojžíšovi uškodit! A Hospodin vysvětluje sourozencům, že kontakt jejich mladšího bratra s Bohem je mnohem intenzivnější než jejich.

Je mnohem snazší dodržovat zákony o košer potravinách, o tom, co si člověk může, nebo nesmí vzít do úst, než zákony o košer řeči. Zřejmě to je důvod, proč Maimonides používá ve své klasifikaci tak silný morální apel, cituje názor učenců, kteří tvrdí, že modloslužebnictvím, incestem a vraždou ztrácí člověk jak tento svět, tak svět budoucí, a že „lašon ha-ra“, i když se zakládá na pravdě, se rovná všem třem. „Život či smrt člověka často závisí na tom, jak silně někdo jiný používá svůj jazyk.“

KORACH (4M 16,1–18,32)

„... a povstali před Mojžíšem...“ (4M 16,2)

Všichni známe příběh o Korachovi. Jeho vzpoura proti Mojžíšově autoritě

a Aronovu kněžství ovlivnila 250 předních izraelských osobností, aby povstaly proti ustanovenému – a Bohem nařízenému – vedení. Po sporu mezi vzbouřenci a Mojžíšem, jenž zahrnoval nabídku zapáleného kadidla, jímž se mělo rozhodnout, na čí straně je Hospodin, je Korach a jeho kohorta pohlcena zemí a sežehnuta Božím ohněm. A Bůh přikazuje, aby 250 měděných kadidelnic rebelů bylo rozkováno a použito jako pokrývka oltáře „na památku pro syny Jisraele, aby se neblížil žádný cizí muž, jenž není z potomstva Aharonova, aby obětoval kadidlo před Hospodinem, a aby nebyl jako Korach a jeho obec, jak pověděl mu Hospodin Mojžíšem“ (4M 17,5). Podle Ravova čtení se tento verš týká ukončení diskuse: Korachův problém spočíval v tom, že se nepoddal a pokračoval v hádce. Člověk může vznést nesouhlasné stanovisko, ale pokud je uznávání vůdci zamítnou, odpůrce musí poslechnout.

Raši navrhuje jiný výklad: podle něj tkví problém Korachovy vzpoury v tom, že ohrožoval Bohem vybrané kněze – *kohanim*, potomky Aronovy, jako jediné legitimní kněze. Takové ohrožení nelze nikdy v budoucnu dovolit.

Rav Izák Bernstein ve své mistrovské lekci citoval Chatama Sofera, který tvrdil, že rozdíl spočívá nikoli v tématu nesouhlasu, ale v tom, jak je nesouhlas vyjádřen. Učenec lituje, že se až příliš často stává, když spolu dva lidé nesouhlasí, že jeden (či oba) prohlásí, že jen on má přímé spojení s Bohem, a proto, že jen on má pravdu. Přitom společně tvrdí, že se sváří „ve jménu Boha a Tóry“.

Chatam Sofer proto čte verš „a aby nebyl jako Korach a jeho obec“ tak, že z něj vyplývá, že je zakázáno, aby kdokoli tvrdil, že Hospodin hovoří jen k němu a jeho oponent nemá žádnou pravdu. Sofer odvozuje svůj názor od případu rabiho Eliezera, jenž sice měl přímé spojení s Bohem (*B. T. Bava mecia 59b*), ale v debatě byl nicméně ostatními učenci poražen. Hala-cha se totiž nakonec určovala logikou většiny, nikoli hlasy shůry.

Talmud zaznamenává, jak se rabi Eliezer sváří s ostatními kvůli speciální kameninové peci, kvůli její rituální čistotě, či nečistotě. R. Eliezer byl stoprocentně přesvědčen o tom, že má pravdu, a aby to dokázal, požádal – a získal – několik znamení z nebes. Přesto byl v menšině, a tudíž měl ustoupit. To se nestalo a on byl exkomunikován. Příklad rabiho Eliezera nás učí, že i když jsme si zcela jisti, že Bůh je na naší straně, nesmíme pokládat jiné názory za nelegitimní.

(Z komentářů rabiho Šlomo Riskina vybrala a přeložila A. Marxová.)

BOHOSLUŽBY v pražských synagogách – červen 2009

Staronová synagoga

5. 6.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
6. 6.	sobota	NASO 4M 4,21–7,89 hf: Sd 13,2–25 perek 2 mincha konec šabatu	20.45 hodin 22.15 hodin
12. 6.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
13. 6.	sobota	BEHAALOTCHA 4M 8,1–12,16 hf: Zech 2,14–4,7 perek 3 mincha konec šabatu	20.50 hodin 22.21 hodin
19. 6.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
20. 6.	sobota	ŠLACH LECHA 4M 13,1–15,41 hf: Joz 2,1–24 perek 4 mincha konec šabatu	21.00 hodin 22.25 hodin
22. 6.	pondělí	1. den Roš chodeš tamuz	
23. 6.	úterý	2. den Roš chodeš tamuz	
26. 6.	pátek	začátek šabatu	20.00 hodin
27. 6.	sobota	KORACH 4M 16,1–18,32 hf: 1S 11,14–12,22 perek 5 mincha konec šabatu	21.00 hodin 22.25 hodin

*V sobotu a o svátcích šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Každé pondělí, čtvrtek a na Roš chodeš šachrit od 6.30 hodin.
Každý všední den maariv (večerní modlitba) od 19.30 hodin.*

Vysoká synagoga

*Ve všední dny šachrit (ranní modlitba) v 8.30 hodin,
mincha (odpolední modlitba) ve 14.00 hodin.*

Jeruzalémská synagoga

*Každou sobotu šachrit (ranní modlitba) od 9 hodin.
Páteční večerní bohoslužby se nekonají.*

Bejt Praha

(Španělská synagoga)

Každý pátek kabalat šabat od 19 hodin.

Bejt Simcha

(Mánesova 8, Praha 2)

*V pátek 12. 6. se bohoslužba v Bejt Simcha nekoná. Místo toho vás zveme na kabalat šabat a večeri s rabínem Kučerou v restauraci Mánes (pouze pro přihlášené, přihlášky v Bejt Simcha do čtvrtka 4. 6.).
Kabalat šabat každý pátek od 18 hodin.*

TENHLE PRŮŠVIH NENÍ VĚČNÝ

Rozhovor s europoslankyní a předsedkyní Delegace EP pro vztahy s Izraelem Janou Hybáškovou

Foto Karel Cudlín, 2009.

PhDr. Jana Hybášková se narodila roku 1965 v Praze. Po studiu arabistiky na FF UK pracovala jako ředitelka odboru Blízkého východu ministerstva zahraničí (1991–1997) a poradkyně státního tajemníka pro evropské záležitosti (2001–2002). V době irácké operace působila jako velvyslankyně v Kuvajtu a v Iráku. V roce 2004 byla zvolena poslankyní Evropského parlamentu za stranu SNK Evropských demokratů, je členkou zahraničního výboru EP a zastává významnou funkci předsedkyně Delegace EP pro vztahy s Izraelem. Je rovněž předsedkyní nově založené Evropské demokratické strany (za níž v červnu kandiduje do Evropského parlamentu) a členkou řídicího výboru Světového hnutí za demokracii. O své práci napsala knihy Čekání na válku (2004) a Zpověď Evropanky (2009).

Před pěti lety jste se v Evropském parlamentu stala předsedkyní Delegace EP pro vztahy s Izraelem. V jakém stavu delegace byla?

Dostala jsem se do té funkce bez vlastního usilování, byl to vlastně los, který na mě padl při výběru na základě politického dělení při zastoupení poslanců EP v jednotlivých delegacích.

Je dobré vědět, že na rozdíl od delegací, které jsou v národních parlamentech, jde v Evropském parlamentu o skutečnou politická tělesa, která musí být složena reprezentativně a nejsou v nich zdaleka lidé stejných názorů. A tak v Delegaci EP pro Izrael jsou i lidé ze strany francouzského extremisty Le Pena, jsou tam komunisté, jsou tam velmi levicoví so-

cialisté, jsou tam zástupci Strany zelených.

Ze začátku jsem se domnívala, že mým úkolem je vybalancovat a představovat všechny názory. Ale po dvou sezeních jsem zjistila, že to možné není, protože názory, které prezentovali někteří členové delegace, byly z mého pohledu naprosto nevyvážené. Můj předchůdce, bývalý portugalský prezident, socialista Mário Soares, třeba odmítl navštívit Izrael, protože to je „okupantská“ a „agresorská“ země. V EP bylo zcela běžné slyšet o Izraeli výrazy jako „okupant“, „agresor“, „stát, který nerespektuje nebo ničí lidská práva“, „nerespektuje mezinárodní právo“. Parlament byl v zásadě na straně evropských socialistů, což znamenalo kamarádřit se s arafátovci, s Palestinci a s Národně demokratickou stranou Egypta, a moc se nekamarádit s Izraelci. Vůči Izraeli postupovat v zásadě ve dvou liniích: 1) Izrael musí, popřípadě Izrael ihned musí a za 2) Izrael nesmí. A proto jsem se rozhodla začít dělat vlastní politiku.

Takže se práce té delegace během pěti let změnila?

Změnila se hodně, ale nejen díky mně. Také kvůli změně politické atmosféry v Evropě. Poslanci nových členských zemí, dokonce i z levice, měli k Izraeli jasně jiný vztah než lidé ze starých členských států. Zmínila bych určitě práci socialistky paní Moniky Beňové, která mi dělá místopředsedkyni, ale i řadu dalších poslanců – Petera Štátného, bývalého slavného hokejisty ze Slovenska, Tunneho Kelamu z Estonska, Vitautase Landsbergise z Litvy, Nikolaje Mladenova z Bulharska. Myslím si, že tento odlišný vztah je hodně dán tím, že oběti holocaustu bylo ve střední a východní Evropě mnohem víc, a proto jsou mnohem hlouběji přítomny v našem politickém povědomí, než tomu je v západní Evropě.

Navíc v Čechách je vztah k Izraeli spojen i se vzpomínkami na podporu Izraele v roce 1948. Když přijdete do Brna, potkáte tam dámy, které balily součástky zbraní a posílaly je do Izraele. A myslím, že ten vztah není postaven jen na tom, že jde o židovský stát, ale zakládá se na obdivu k malé zemi, která bojuje o přežití a o demokracii.

Roku 2004 byl přijat akční plán pro vztahy mezi Evropou a Izraelem. Co se v této oblasti stačilo vykonat?

V roce 2004 se rozšířila Evropa a díky tomu se změnili její strategičtí sousedé: zatímco

do té doby byla strategickým sousedem východní Evropa, dnes je to východní Středozemí. Proto vznikla evropská politika „blízkého sousedství“, v jejímž rámci byly vypracovávány akční plány. Vůbec první plán se věnoval právě vztahu EU-Izrael. Byl dobrý v tom, že otvíral i otázky, které do té doby byly tabu: lidská práva, boj s terorismem, vzájemná výměna bezpečnostních informací a informací o účastnících letového provozu, kulturní spolupráce a spolupráce „people to people“, tedy mezi lidmi, nejen mezi státní reprezentací nebo institucemi.

Ten akční plán významně posunul bezpečnostní spolupráci. Před rokem 2004 byla taková spolupráce mezi EU a Izraelem nemožná, dnes je skutečností. Hospodářské vztahy mezi Evropou a Izraelem již předčily ekonomické vztahy mezi Izraelem a USA. Posun nastal i v oblasti vědy, výzkumu a vzdělávání, třeba izraelská účast v projektech Galileo je velice silná. Lze říci, že akční plán pomohl zahájit důležitý proces: oddělit dvoustranné vztahy Izraele k Evropě od procesu na Blízkém východě. Prostě oddělit to, jak se má Izrael chovat na Blízkém východě, od toho, co se děje mezi Evropou a Izraelem. A v tom jsme my, poslanci z nových členských zemí, dokázali opravdu hodně.

Co je s akčním plánem EU-Izrael po operaci v Gaze?

Měl být obnoven, bohužel po Gaze a po izraelských volbách je tento proces dočasně zmražen. Je tu ale snaha udělat další posun ve vstupu Izraele do programů Evropské unie. V nich se mohou výborně prosazovat například izraelské high-tech a softwarové firmy. Pak je tu program *Erasmus mundus* – výměna studentů mezi izraelskými a evropskými univerzitami, tak aby Evropané mohli studovat v Izraeli a započítávalo se jim to do domácího studia.

Další krok vpřed je dokument z prosince 2008, přijatý Radou EU, který říká, že izraelští a evropské zahraniční ministři se budou setkávat třikrát za půl roku, že dojde k setkání s nejvyššími izraelskými představiteli a že – pokud to bude situace vyžadovat – mohou být izraelští diplomaté přítomni jednání politického a bezpečnostního výboru. To je veliký pokrok a došlo k němu díky velmi silnému českému tlaku na poslední radě na konci francouzského předsednictví EU.

Jak byste charakterizovala vztahy jednotlivých evropských vlád k Izraeli?

Je několik rovin evropské politiky vůči Izraeli, která z ní dělá politiku z hlediska českého veřejného mínění ne zcela vyváženou. Velká Británie světu nikdy neodpustila vznik Státu Izrael a i mezi konzervativními, proamerickými Brity je řada lidí, kteří jsou deklaratorně protiizraelské. Belgie: existuje odpor k Izraeli, možná daný početnou muslimskou menšinou v zemi a obavami, aby se vláda nedostala do potíží. Tradičně extrémně protiizraelské je Irsko, které má svůj vnitřní důvod – boj s terorismem. Irsko považuje Izrael za teroristický stát, a protože potírá terorismus, potírá i Stát Izrael.

Německo je velmi proizraelské, ale bojí se, aby nebylo nařčeno z toho, že je nakloněné Izraeli proto, že má špatné svědomí. Němci neudělají pro Izrael nikdy nic hlasitě, ale vnitřně ho podporují, a to i socialisté jako ministr Walter Steinmeier. Svým způsobem, z našeho pohledu, jsou protiizraelské severské státy: pro ně je klíčem blízkovýchodní politiky humanitární pomoc Palestincům a nelíbí se jim, když jsou ničeny jejich školy, letiště, byť se to děje v rámci práva Izraele na sebeobranu.

Podle mě ale není největší problém s evropskými státy, evropská zahraniční politika už totiž není jen politikou států. Největší problém je s politikou politických stran. A řekněme si upřímně, že evropští socialisté jsou tak trochu protiameričtí, protitransatlantičtí, protiimperialističtí a tak trochu protiizraelské. Ještě levicovější názory v oblasti zahraniční politiky mají zelení.

Zelení byli celých těch pět let mým největším nepřítelem, možná větším než sjednocená levice, protože evropská zelená politika je skutečně bytostně protiizraelská, bytostně propalestinská. David Hammerstein, španělský zelený, který je k mé hrůze Žid vychovaný v Izraeli, si opravdu nebral servítky, když s komunistkou Morgantiniovou vedl všechny protiizraelské akce na podporu Gazy. Když jsme měli společné zasedání izraelské a palestinské delegace po operaci v Gaze, věděli jsme, že to bude hodně nevyvážené jednání. Pozvali jsme na ně proto rodinu ze Sderoty, pana Tbiliského se synem, který byl zraněn raketou Kásám. Na jednání zelení nedovolili, aby tihle hosté hovořili, a mě nařkli z toho, že jako matka manipulují dětmi v politice. Já jsem v ten moment nedokázala odpovědět, že jejich propaganda obrázky zraněných palestinských dětí je stejnou formou manipulace.

My jsme v EP uspěli s tím, že středozemní politika přestala být jen politikou socialistů a zelených, ale je také politikou evropské pravice, tedy politikou vyváženější, politikou ve znamení lepších vztahů mezi Evropou a Izraelem.

Může Lisabonská smlouva zaručit společnou politiku vůči Izraeli? A kam asi by tato politika směřovala?

Směřovat musí k větší vyváženosti. Já rozhodně nejsem člověk, který tvrdí, že v Izraeli je všechno ideální. Je řada oblastí, v nichž skutečně porušuje lidská práva. Souhlasím s exministrem Schwarzenbergem v otázkách, které se týkají nelegálních izraelských osad, to je skutečně věc, která je proti mezinárodnímu právu. Doprava výrobků, které jsou z těchto osad exportovány do Evropy, by měl být zastaven.

Přesto se domnívám, že kritika Izraele není stále ještě plně vyvážená. Abychom měli lepší politiku vyváženosti, musíme mít funkčnější zahraniční politiku. Lisabonská smlouva stanovuje lepší mechanismy toho, jak dospět rychleji a přesněji ke společné politice. V oblasti zahraniční politiky by EU napříště neměla mluvit ústy tří představitelů, to znamená předsedy Rady, v našem případě třeba Topolánka, a zároveň Javiera Solany a zároveň komisařky Waldnerové, ale jedněmi ústy. Měla by vzniknout evropská diplomatická služba, která by měla mít jednotné zahraniční postoje, jednotnou reprezentaci, a ne aby 27 velvyslanců plus velvyslanec Evropské unie v Tel Avivu tvrdili každý něco jiného.

Jednala jste s řadou izraelských politiků. Jak na vás působili?

Když jsem ještě pracovala v Černínském paláci, byla jsem u několika jednání mezi českými politiky a Jicchakem Rabinem. On pro mě je určitě nejcharismatictější osobou, kterou jsem v životě měla možnost poznat. Byl to člověk současně pragmatický a oduševnělý, slučoval ideál se schopností něco dokázat. A opravdu jsem se zhlédla v Cipi Livniové. Myslím, že to je osobnost, která velmi přesně ví, kde je vyváženost, kde je bezpečnost, co je ještě únosné, a že politická strana, která není postavena na vnitřní pravdivosti, nemá dlouhého trvání. Vážila jsem si jejího proevropského vystupování, jejího uměřeného ženského realismu. Je škoda, že Izrael už nevede ona.

Organizovala jste v EP seminář o palestinských učebnicích. Co se v nich palestinství školáci mohou dočíst?

Spíš, co nemohou. Palestinství školáci – ale nejen palestinství, platí to i pro část školáků egyptských a syrských – se ze svých učebnic třeba vůbec nedozvědí, že existuje Stát Izrael. Izrael na mapách těchto učebnic není. Je tam napsáno Palestina, Stát Palestina. Druhá věc je to věčné opakování slov „vítězství palestinské revoluce“, „trvalá palestinská revoluce“, kterou „budou proti Izraeli bránit i malí kluci s kalašnikovy“, to je

strašné. Seminářem jsme přispěli k jedné konkrétní změně: belgická vláda zaplatila Palestincům učebnici občanské výchovy pro čtvrtý ročník základních škol, a ta byla napsána přesně v tomto „revolučním“ duchu. Po semináři ji Belgičané přestali financovat a tyhle pasáže se v učebnici změnily. To byl nejkřiklavější příklad, ale nadále je pojetí Izraele v palestinských a arabských učebnicích opravdu hrozné – agresor, proti kterému je nutno bojovat.

Lze se například v Egyptě, Iráku, v Sýrii dozvědět o Izraeli nějaké nezaujaté informace? Jsou tu nějaké prodemokratické skupiny?

Snažíme se spolupracovat se syrskou opozicí a jedna z našich klíčových podmínek debaty s ní je uznání existence Státu Izrael. Bavíte-li se osobně s některými členy iráckého parlamentu, nechci rozhodně říct, že by byli proizraelské, ale jsou velmi protiterorističtí, protože si s teroristy zažili své. Každý, kdo zažije terorismus na vlastní kůži, chápe lidi, kteří jsou ve stejné pozici. To jde mimo politiku, to je fyzický pocit.

V Egyptě je situace velmi křehká a složitá. Jedno z mých posledních parlamentních slyšení se týkalo „Černé knihy o Hamásu“, kterou jsme vytvořili. Měli jsme tam manželku již zesnulého egyptského generála, jejíž syn zahynul při teroristickém útoku. Arabové sami jsou velmi protiterorističtí, velká část egyptské populace je proti Hamásu. Nemůžeme říci, že arabský svět je jeden monolitní celek, který odmítá Stát Izrael. Minimálně to, že Izrael je partnerem v boji proti islámským fundamentalistickým teroristům, mnoho Arabů silně vnímá.

Já vyrostla v Alžírsku, maminka vzpomíná na léta do roku 1967, jak nakupovala u židovského řezníka v naší ulici. Tenhle průsvih není věčný, takhle vyostřeným se stal zlomově po roce 1967. Do té doby byly po celém arabském světě židovské komunity. Je to důsledek současného ideologického boje, předtím žili po tisíciletí Židé a Arabové v relativním klidu vedle sebe. Tenhle konflikt není konfliktem mezi muslimy a židy, mezi Araby a Židy, je to vnesený ideologický konflikt. Ale vzpomínky na soužití na mnoha místech přetrvávají.

Ale do jaké míry ideologie proniká do života lidí?

Ta masírka je samozřejmě strašná, je děsivá, začíná už v mateřských školách. V Egyptě jsem slyšela pohádku, kterou vykládají dětem ve školkách, o žabích mužích – to jsou Izraelci, kteří vylezou ze Suezského průplavu a zničí Egypt. Ale to je věc ideolo-
(pokračování na straně 17)

VZDALUJÍCÍ SE EVROPA

Vztahy mezi Evropskou unií a Izraelem

Z pohledu dneška, kdy noviny užívají klišé „Izrael jako 51. stát USA“, působí až překvapivě, jak zásadní býval vztah Izraele a Evropy. Fakt, že Stát Izrael zakládali v drtivé většině evropští rodáci, ať už opustili starý kontinent na útěku před Hitlerem či teprve po jeho porážce, že vazba první generace izraelských elit na Evropu byla stejnou samozřejmostí jako evropská odpovědnost za židovský stát, je už převálcován dějinami i generační výměnou. Snad posledním aktivním politikem celožitelně ukotveným v tom starém vzorci je polský rodák (narozen 2. srpna 1923 na území dnešního Běloruska) a izraelský prezident Šimon Peres. Tedy nepočítáme-li ministra zahraničí Avigdora Liebermana, rodáka (5. červen 1958) ze sovětského Moldavska.

Šimon Peres je tak jakousi žijící fosilií sentimentálního pohledu na evropsko-izraelskou vzájemnost, ale zároveň i žijící kronikou. Za jeho života, ba za jeho politické dráhy, se odehrály všechny zásadní události, posuny i změny. Ještě před půlstoletím, když byl Izrael spojencem Francie a Velké Británie ve válce na Sinaji, získal Peres právě z Francie jadernou technologii pro židovský stát. O deset let později, když Francie Charlese de Gaulla vyrazila cestou své výjimečnosti, mohl jen pozorovat, jak vpředvečer šestidenní války Paříž zablokovala dodávku již zaplacených zbraní pro Izrael. A od sedmdesátých let, od jomkipurové války a tehdejšího leteckého mostu zbrojních dodávek z USA, se Izrael spoléhá jako na strategického spojence pouze na Ameriku.

Ano, Evropa už není ani ideovou, natožpak strategickou oporou Izraele. Ale dosud nikdy nebyl ten rozbíhavý vývoj tak prudký jako v posledních měsících. Bezprostřední příčinou je rozdíl v postojích k zimní válce v Gaze. Pro ilustraci onoho posunu můžeme použít dva texty. První napsal před rokem, v květnu 2008, známý univerzitní analytik a stratég Barry Rubin. Druhý zformuloval letos v únoru, měsíc po válce v Gaze, izraelský velvyslanec při Evropské unii Ran Curiel. Pozoruhodné je, že navzdory zvyklostem je diplomat říznější než nezávislý analytik. I takový detail naznačuje, že se něco opravdu mění.

POZOR NA HLASY ELIT

Barry Rubin nazval svůj příspěvek „Izrael a Evropa: docela dobré vztahy“. Před rokem tvrdil, že ty vztahy jsou na nejlepší

úrovni od počátku osmdesátých let, přičemž zlepšení vycházelo z několika bodů: skončila druhá palestinská intifáda, pak se Izrael stáhl z Gazy, tam poté převzala moc hrozba v podobě Hamásu, zároveň Evropa získala vlastní neblahou zkušenost s islamistickým terorem a k tomu zahájil svůj jaderný finiš Írán.

Rubin si cenil, že Evropa nepolevila v izolaci Hamásu, nesblížovala se s Hizballáhem či Sýrií, podílela se na sankcích vůči Íránu a její kritika Izraele klesala.

Nejlépe hodnotil vývoj ve Francii: „vřelý“ Sarkozy nahradil Chiracův „antagonistický režim“, což je největší plus od roku 1967, kdy de Gaulle zrušil zvláštní vztah s Izraelem. Italskou vládu vedl opět pro-

Vřelé setkání Nicolase Sarkozyho a Šimona Perese. Foto archiv.

izraelský Berlusconi, zatímco jeho levicoví předchůdci čas od času sympatizovali s Hamásem a Hizballáhem. Německá kancleřka Merkelová stále stojí za německým závazkem zvláštního vztahu s Izraelem, ačkoliv je proti tomuto závazku už těsná většina německých občanů.

Jenže sám Barry Rubin zmínil některá „ale“ a zima pochybnosti jen posílila. Síly OSN v Libanonu, jež měly s evropskou podporou zabránit opětovnému vyzbrojení Hizballáhu, selhaly.

Pokračovala neférová evropská kritika sebeobrany Izraele před odstřelováním raketami (a to je řeč o květnu 2008!). Evropské vlády nadále obchodovaly s Íránem. Některé průzkumy veřejného mínění vyzněly strašlivě (myšleno protiizraelsky až protizidovskými). Zatímco některé menší evropské země (tím myslí zřejmě Skandinávií a Benelux) byly vůči Izraeli velmi zaujaté, středoevropská podpora Izraele se

zčásti opírá o vlastní zkušenost s ohrožením komunismem.

Velký problém viděl Rubin v intelektuálních a kulturních elitách Evropy, z „humanitárních“ důvodů podporujících totalitní hnutí. Zvláště u levicových elit nahradili revolucionáři třetího světa západní proletariát coby hybná síla zničení kapitalismu a nastolení utopie. Jistou šanci pak Rubin spatřoval v amerických volbách: jelikož protiizraelské postoje se spojily s protiamerickými, zvláště s nenávisť k prezidentu Bushovi, s jeho nástupcem v Bílém domě pak možná oslabí.

KRITIZUJTE, ALE NEPOPÍREJTE

Což o to, boj o Bílý dům vyhrál miláček bushofobů Obama a protiamerické postoje v Evropě podle očekávání oslabily. Ale zimní válka Izraele proti Hamásu vedla k tomu, že protiizraelské postoje Evropanů naopak posílily. Takže i když velvyslanec Ran Curiel píše o potřebě rozšířeného

dialogu mezi Izraelem a EU, i když si pochvaluje návštěvy evropských lídrů v Izraeli, jeho únorové sdělení vyznívá dosti skepticky.

Izraelský zákrok v Gaze následoval po letech teroristických akcí, po raketovém ostřelování civilistů, což i Amnesty International uznává za válečné zločiny.

Tuto realitu Evro-

pa široce chápala, ale kritizovala – ve svých očích – neadekvátní odpověď Izraele. A tady Curiel začíná argumentovat od plíc: V jistých evropských kruzích zazněly i tradiční extremistické hlasy, jejichž povaha volá po rozlišení mezi oprávněnou kritikou a pokusem o delegitimizaci Státu Izrael. Tytéž kruhy totiž mlčely po celá léta, kdy byl Izrael cílem stálého raketového ostřelování, zaměřeného právě na jeho civilisty.

Úvaha velvyslance Curiela rezultuje takto: Vztah mezi Evropskou unií a Izraelem musí spočívat na „zralém“ dialogu – ve kterém je místo pro kritiku, debaty i rozepře, ale nikoliv pro delegitimizaci. To je prý jádro změny, o kterou je třeba usilovat. Dodejme, že takovou nějakou změnu mělo v plánu i české předsednictví EU. Teď to ovšem vypadá tak, že na všech stranách je vše u ledu.

ZBYNĚK PETRÁČEK

POPRVÉ BEZ STEREOTYPOV

Filmový príbeh z čas Slovenského štátu

V apríle sa v Bratislave konala premiéra filmu *Nedodržaný slub*. Filmový príbeh vytvorený podľa rovnomennej knihy zachytáva tragické osudy mladého človeka – Žida z početnej rodiny bývajúcej v mestečku Bánovce nad Bebravou v období Slovenského štátu. Je to zároveň verný obraz slovenského fašizmu a postojov majoritnej slovenskej spoločnosti voči rasovo prenasledovaným. Hlavným hrdinom filmového príbehu je žijúca osoba – Martin Friedmann alias Martin Petrášek (83). Druhé meno používal počas života v ilegale, keď ako Žid v Slovenskom štáte bojoval o holé prežitie a po oslobodení si toto meno ponechal.

NEDODRŽANÝ SLUB

Príbeh je vidieť židovským pohľadom na dejiny Slovenska v období Slovenského štátu. Spracovanie nie je poznačené pátosom, ktorému sa, žiaľ, viaceré podobné diela nedokázali vyhnuť. Druhým momentom, ktorý si na príbehu cením, je odmietanie vžitých stereotypov. Tento príbeh vykresľuje realitu aj tam, kde by mnohí miesto nej niektorý zo zabehnutých, falošných stereotypov očakávali. Napr. návrat hlavného hrdinu do rodného domu po šiestich rokoch (v jeho rodnom dome pochopiteľne býva „árijský“ majiteľ) je opísaný tak, ako som to opakovane počul a čítal od pamätníkov holokaustu, tie isté reakcie, tie isté vety, tie isté formulácie. Rovnako bez stereotypov je zachytený aj pobyt Martina Petráška medzi

partizánmi. Scenár sa nevyhýba reflexii prejavov antisemitizmu (Martin Petrášek je svedkom bezdôvodnej popravy iného židovského partizána a uvedomuje si, že prezradenie jeho pôvodu ho môže stáť život). Pre filmové spracovanie povstaleckých scén je rovnako atypická scéna, ktorá zachytáva vraždenie nemeckých civilistov počas SNP.

Názov filmu *Nedodržaný slub* sa viaže na jednu z úvodných sekvencií filmu zachytávajúcu domácu oslavu Martinovho bar micva. Otec rodiny,

hľad na problematické stránky dejín Slovenska dostal do celovečerného filmového príbehu, asi je to prvýkrát, nespomínam si nič podobné. (Niektorí by snád v tej súvislosti citoval *Obchod na korze*, ale nazdávam sa, že je jemnejší a nemá takú výpovednú silu ako recenzovaný film.)

Hlavný hrdina (napravo) s kamarátom. Foto archiv.

Pochvalu si zaslúžia aj dobré herecké výkony, výborná kamera a napätie, ktoré si dej filmu udržuje až do konca. Za drobné mínusy filmu považujem niektoré nepresné údaje použité v titulkoch a isté odchylky medzi dobovými skutočnosťami a ich filmovým spracovaním. Predmetom kritiky sa môže stať aj scéna, pri ktorej sa bánovský rabín pred nástupom do deportačného vagóna psychicky zrúti, trhá posvätnú knihu a kričí: „všetko je to podvod“ (rabína presvedčivo stvárnil Marián Slovák). Hlavný hrdina filmu pán Petrášek (vo filme Samuel Spišák), dnes Ame-

Martin Friedmann (Samuel Spišák) prežil vďaka svojmu futbalovému talentu. Foto archiv.

ričan žijúci v Los Angeles, bol na bratislavskej premiére prítomný spolu so svojou rodinou. Na recepcii pozdravil prítomných a predniesol improvizovaný, živý príhovor, v ktorom zrekapituloval milníky svojho života.

Film *Nedodržaný slub* získal hlavnú cenu na filmovom festivalu v Los Angeles (The Los Angeles Jewish Film Festival). Očakáva sa, že približne o mesiac sa film objaví v českej distribučnej sieti. Odporúčam film do pozornosti čitateľov *Roš chodešu*.

JARO FRANEK

HLAVNÝ HRDINA BOL NA PREMIÉRE

Neviem, či sa niekedy židovský po-

(*Nedodržaný slub*, Produkcia: Genta Film s. r. o. Scenár: Ján Novák, réžia: Jiří Chlumský, kamera: Ján Ďuriš.)

Ondřej Vetchý v roli otca. Foto archiv.

ZAPOMENUTÝ MALÍŘ

Artur Fischer se vrací do Jičína

Stává se kupodivu dost často, že na někoho zapomenou i v jeho nejbližším okolí. Někdy kvůli špatnému svědomí, někdy jenom proto, že nebyl dostatečně známý. Podobný osud postihl nejspíše i akad. malíře Artura Fischera. Autor článku na první kusé zprávy o Fischerovi narazil zcela nedávno při obnově jičínské synagogy a díky tamním rodákům se mu podařilo zjistit alespoň základní informace o tomto zapomenutém malíři.

JEHO OBRAZY JSOU NELÍBIVÉ

Artur Fischer se narodil 4. 10. 1884 jako druhorozený syn obchodníka v Lomnici nad Popelkou, kde navštěvoval obecnou a měšťanskou školu a poté (na přání

otce) i školu tkalcovskou. Od mládí však toužil stát se malířem a nakonec se mu tohle přání splnilo: po dokončení povinných studií nastoupil na Akademii v Drážďanech, kde ve stejné době studoval také básník a kreslíř František Gellner (1881 Mladá Boleslav–1914 na frontě v Haliči), s nímž na čas sdílel jeho soukromí jako spolubydlící. V Drážďanech Fischer pobyl čtyři roky, pak studoval ve Vídni u tyrolského malíře Albina Eggera-Lienze, kterého si velice vážil. Po válce přešel na pražskou Akademii výtvarných umění do speciálky Maxe Pirnera. Zde se potkal s celoživotním přítelem, pražským krajinářem Karlem Holanem (1893 Praha–1953 Praha), který na dobu svých studií vzpomíná v úvodu katalogu k Fischerově výstavě: „Nebylo nás tehdy mnoho u Pirnera; řady žáků byly prořídlé válkou, nervy i organismus oslabeny válečnými lety. Přesto se pilně pracovalo a svědomitě docházelo do školy. Fischer patřil k nejpilnějším.“

Artur Fischer byl z Pirnerových žáků nejstarší a měl již rodinu (v roce 1914 se oženil s Klárou Popprovou z Jičína, v červenci 1916 se jim narodil syn Josef), o kterou starostlivě pečoval. Během studia odjížděl vždy na sobotu a neděli do Jičína, v pondělí se vracel do Prahy

a pracoval. „Tiše stával u stojanu ... pracoval těžce, cele soustředěn,“ vzpomíná Karel Holan. „Ve svých obrazech zjednodušoval formu až asketicky. Mám před sebou jednu z prací, kterou mi kdysi vě-

Jaro na Zebíně, kolem 1928. Olej na lepence, Muzeum a galerie Jičín.

noval. Je to ulice – bezejmenná ulice, červený štít domu, jehož fronta se ztrácí v nekonečnu, fronta, která nemá oken, v jakési zašpinavěle hnědi ostře kontrastuje se žlutavým nebem, zbrzděným fialovými mraky. Silueta ztemnělého strohořadí zakončuje obzor. V této Bohem opuštěné ulici kráčí několik lidí k neznámému cíli. Obraz není technicky dokonale namalován, ani snad Fischerovi o to nešlo, jemu šlo o vyjádření vlastní osob-

Podobizna chlapce (syna Josefa), kolem 1925. Olej na plátně, Muzeum a galerie Jičín.

nosti. ... Jeho obrazy rodily se z nitra. Není v nich nic poetického: jsou výrazem vážného názoru na život. ... Jeho kolorit je omezený – užívá šedi, ztlume-

ných červení a zdušených modří. Jeho obrazy jsou nelibivé. Nemohl se jimi uživit.“

MELANCHOLICKÉ KRAJINY

Nejstarší nám známé Fischerovy obrazy vznikly v roce 1915: *Portrét otce* a půvabná malířská studie sedící ženy se secesním účesem, patrně portrét jeho matky (je vystaven v obrazárně muzea v Lomnici nad

Popelkou). Portréty prozrazují velmi dobrou malířskou techniku a citlivé vystižení podoby i výrazu. Z doby poněkud pozdější, patrně poválečné, pochází nedokončený *Portrét dívky s náušnicí* a *Portrét chlapce*, zřejmě syna Josefa (oba v muzeu v Jičíně). V těchto portrétech je patrná nová snaha o pevně stavěný tvar, velmi odlišná od volného rukopisu starších obrazů. Také téměř monochromní provedení v hnědém tónu

odpovídá snaze o jednoduchost, ovlivněné patrně i poválečným derainovským klasicismem.

Po válce maloval Fischer také zátiší, která by byla z hlediska nového věcného stylu zvláště zajímavá – bohužel, žádná se zatím nepodařilo objevit.

Jeho hlavním tématem se staly krajiny, téměř výlučně pohledy z okolí Jičína, Lomnice nebo Tábora, ale také z Krkonoš, kam se rád vydával na malířské výpravy. Přitahovala jej především atmosféra předjaří, kdy je krajina ještě průhledná, ale všude je cítit nový život. Počátkem roku 1921 namaloval *Jarní krajinu* a *Melancholickou krajinu* s výhledem do louky a pole s nízkým horizontem, několika venkovskými chalupami a vysokým modrým nebem. Oba obrazy jsou provedeny v šedých, modrých a zelenavých barvách, které vzbuzují spíše chlad a dobře vyjadřují atmosféru bezčasí prvních jarních dnů. Krajiny jsou důkladně komponované a připomenou nám zasněžené krajiny Otakara Kubína (1883 Boskovice–1969 Marseille), které ve stejné době začal malovat v Provincii.

Jarní atmosférou a dobou vzniku se k těmto dílům pojí Fischerův obraz *Jaro na Zebíně* (muzeum v Jičíně), tématem

s ním souvisí obraz *Vrby pod Zebínem* z roku 1924, v teplých žlutozelených barvách, s řadou vrb podél potoka v popředí. Obraz je barevnější, stále si však uchovává zasněnou kubínovskou atmosféru časného předjaří (soukromá sbírka Liberec). Atmosféru jarního probouzení zachycuje také *Pohled na Brada* (1921), malovaný však ve srovnání s předchozími obrazy neobyčejně živě a volně. Artur Fischer se vedle malby věnoval také grafice, především leptu; některá tato díla známe alespoň podle názvu: *Konec ulice*, *Letní večer*, *Koštofránek*, *Trestníci v senoseči*, *Pohled ze Zebína k Bradům*, *Matka s dítětem* aj.

AVANTGARDNÍ KOBERCE RODINNÝ PODNIK

V roce 1928 se Fischer musel ujmout rodinného podniku a postavil pro něj patrovou tkalcovnu na výrobu ručně vázaných koberců, záclon a dekoračních látek. Se vkusem vytříbeným důkladným uměleckým školením řídil pak uměleckou stránku výroby, žena Klára vedla podnik po obchodní stránce. Podle Holana byl ale Fischer „od přírody nesmělý, nevýbojný“ a malřív přítel pochyboval, „že by dovedl někoho přesvědčit o výtečných kvalitách, které jeho výrobky skutečně měly. Byly z poctivého materiálu, odborně zpracované a barevně velmi vkusné.“ Bez ohledu na to však firma vzkvétala a umožnila Fischerovým, aby závod rozšířili a postavili si vlastní dům s barvírnou a dílnami.

Pamětníci vzpomínají na překvapivě moderní, téměř avantgardní vzory a vkusné barevné řešení Fischerových koberců. To ostatně odpovídá také jeho obrazům, které byly často barevně i tvarově úsporné. V době, kdy zakládal dílnu na koberce, přestal téměř malovat, malování se ale nevzdal a rád se prý k němu ve volných chvílích později vracel. Zdá se ale, že volných chvíl neměl moc: poslední nám známý Fischerův obraz *Zimní krajina* vznikl v roce 1934 (muzeum Jičín) a zachycuje pohled z okna na zasněžené dvorky jičínského předměstí, patrně z okna vlastního domu Fischerových. Nejde už o komponovaný

pohled jako dříve, ale zcela nehledaný záběr z okna, malovaný volnější rukou než v jeho předchozích obrazech. Fischerovy obrazy si vždy uchovávají úsporné malíř-

Portrét matky, kolem 1915. Olej na plátně, Muzeum v Lomnici nad Popelkou.

ské a barevné provedení, u něhož stojí v popředí spíše prožitek než technická dovednost a efektní malířský styl.

VE VILE NEUMANNOVÝCH V SOBOTCE

Za okupace přišli Fischerovi o všechno. Syn Josef se pokoušel emigrovat, ale nakonec zůstal; nejspíš nechtěl opustit rodiče. „Artur Fischer nebyl nikdy veselým člověkem,“ vzpomíná na tu dobu přítel Holan. „Byl mírné a jemné povahy, citový,

soudit, že osud Židů nebude v následující době lehký.“

V roce 1942 byla rodina vystěhována z rodinného domku a internována společně s ostatními židovskými rodáky ve vile Neumannových v Sobotce, kde byl Artur Fischer zaměstnán jako zemědělský dělník. Odtud byli Fischerovi počátkem ledna 1943 deportováni do Mladé Boleslavi, kde byla soustředěna téměř stovka Židů z Jičína a dalších téměř šest set osob z okolních obcí, zejména Hořic, Libuně a Mladé Boleslavi. Ti všichni byli 13. ledna 1943 transportem C1 odvezeni do terezínského ghetta; většina z nich byla po deseti dnech převezena transportem Cr do Osvětimi, kde hned po příjezdu zahynuli až na výjimky v plynových komorách. Stejný osud postihl Artura Fischera, jeho ženu a syna Josefa.

HLEDAJÍ SE OBRAZY A INFORMACE

V listopadu 1947 uspořádal ing. arch. Čeněk Musil se svým bratrem arch. Zdeňkem Musilem a prof. Antonínem Houbou svému příteli Arturu Fischerovi in memoriam jeho první výstavu ve Studentském domě v Jičíně. Na výstavě *Obrazy a kresby Artura Fischera* bylo vystaveno téměř 60 olejů, kreseb a leptů, vyšel dokonce i malý katalog, jemuž dnes vděčíme za většinu informací o Fischerově životě a tvorbě.

Přes svoji plachost se Fischer účastnil jičínského kulturního života a byl jeho samozřejmou součástí, aktivně působil zvláště v *Zimním klubu Jičín*. Navzdory tomu je dnes jeho jméno téměř neznámé, podobně jako vzpomínka na další jičínské rodáky, kteří zahynuli za okupace v nelidských podmínkách. Proto bychom chtěli Arturovi Fischerovi v jičínské synagoze připravit výstavu, která by připomněla jeho umění i památku jeho rodiny.

Prosíme čtenáře *Roš chodeš*, pokud mají jakékoli informace o Fischerově rodině nebo obrazech, aby nám dali zprávu do redakce nebo přímo autorovi článku na adresu: arno.parik@jewishmuseum.cz.

ARNO PAŘÍK

Melancholická krajina I, 1921. Olej na plátně, Muzeum a galerie Jičín.

a když se usmíval, bylo cosi melancholického v jeho úsměvu. V té době se však neusmíval vůbec. Byl Žid. Jeho dům byl označen... Z minulých zkušeností se dalo

DOMOV POUTNÍKŮ

Joseph Roth a východožidovská tradice

Na 27. května letošního roku připadlo už sedmdesáté výročí úmrtí rakouského židovského spisovatele a novináře Josepha Rotha. Rodák z haličského městečka Brody (1894), spjatý životem i dílem s habsburskou podunajskou monarchií a především s její agonii a zánikem, zemřel v Paříži v roce 1939. Zemřel na útěku před – jen o pět let starším – Adolfem Hitlerem, kterému se podařilo duchovní i konkrétní dědictví rakousko-uherské říše (ve které se rovněž narodil) takřka definitivně smést ze zemského povrchu. Ale něco přece jen zůstalo. Mezi to podstatné (a stále aktuální) patří zejména Rothovo dílo, jeho knihy Pochod Radeckého, Kapucínská krypta, Job, Císařova bysta a mnoho dalších. Při jejich četbě zjistíme, že i v nás stále ještě otvírají zasuté prostory tradice a nostalgie po tom, co mělo a mohlo být, nebo dokonce částečně i bylo společnou vlastí národů střední Evropy. Pro Rotha to byla podle jeho vlastních slov jediná vlast, kterou kdy měl. Ztratil ji v roce 1918, když mu bylo dvacet čtyři let, a už nikdy žádnou nenašel. Kromě té ovšem, kterou Heine označil za přenosnou vlast Židů a kterou je – v širším slova smyslu tohoto výroku – literatura.

Výročí autorova úmrtí připomínáme ukázkou z knihy Daleko odkud: Joseph Roth a východožidovská tradice (*Lontano da dove, J. R. e la tradizione ebraico-orientale*) významného italského germanisty a esejisty Claudia Magrise, která vyjde v nakladatelství Sefer letos na podzim. jd

Nářek nad nacistickým masakrem je také *thrénos*, pohřební zpěv nad *ostjudisch* literaturou. Zánik této epiky nezpůsobil jen hitlerovské vraždění svými proporcemi: třebaže krveprolití způsobené ruskými a polskými *pogromy* bylo kvantitativně menší, rozhodně by stačilo k tomu, zničit všechen humanistický optimismus a stoicko-náboženskou neochvějnost, stejně jako by na to stačily pozdější stalinistické perzekuce. Nacistické vyhlazování je jen krvavým vyvrcholením postupného rozpadu východního Židovstva, v němž asimilace nebo útěk na Západ představují téměř rovnocenné rozhodující momenty, třebaže lidsky nesrovnatelné. Hutná, výstižná úplnost nehybného a nedotčeného vyprávění je zašlou vzpomínkou nejenom proto, že nedávný útlak byl nejtvrdší, jaký kdy na své dlouhé cestě exilem zažili, ale také

proto, že už neexistuje úplná integrita a soudržnost světa proti zběsilosti exilu, integrita malého *štetlu* představujícího organický mikrokosmos, sám o sobě harmonický i ve své objektivní bídě, tedy mikrokosmos poskytující, byť v minimální míře, ochrannou přítomnost univerzálních

Joseph Roth v roce 1935. Foto archiv.

lidských hodnot, záchytných bodů platících pro všechny členy určité – nevelké – společnosti. Tedy mikrokosmos, který lze zmytizovat jako domácí svět, jenž připouští formulování klasických hodnot, s nimiž je spojena možnost epiky, jež by obsahovala i bolest a dávala význam tragédii.

EPILOG SÁGY

Také Joseph Roth, třebaže zemřel dříve a nezažil tedy uplatňování „konečného řešení“, píše až po konci a na svou poetickou a intelektuální pouť se vydává ve chvíli, kdy příběh, o nějž mu jde, se již stal a uzavřel se, kdy se jeho svět již zhroutil a zmizel a kdy mizí i jeho poslední pozůstatky. Bylo už řečeno, že celek Rothovy tvorby představuje epický cyklus, skutečnou sagu: mnohé postavy se objevují v různých důležitých postaveních a s různou románovou funkcí ve více dílech, počínaje rytmistrem Taittingerem, který je v *Pochodu Radeckého* (1932) jen vedlejší postavou, kdežto v *Příběhu 1002. noci* (1939) se stává hlavním hrdinou – přes něžnou Mici Schinaglovou, která několikrát, poprvé už v rané povídce *Vzorný žák* (1916), ztělesnila bezbrannou ženskou postavu lapenou do sítí společenských struktur „světa včerejška“, a konče mnohoznačnou postavou pašeráka Kapturaka, který vystupuje v *Tichém proroku* 1927–30), *Jobovi* (1930), *Pochodu Radeckého*

a ve *Falešném závaží* (1937). Další příklady by mohly následovat, i s mnohem detailnějšími údaji, nejen ohledně citovaných postav, ale i dalších figurek, prostředí, motivů a situací. Roth se spoléhá na princip opakování a sebecitování, jako by si tím chtěl stanovit souřadnice nějakého organického uzavřeného světa, nějaké soběstačné ságy. Ve skutečnosti však Roth jen píše epilog této ságy, líčí dozvuky jistého procesu, pozůstatky a fragmenty, které zbudou, když se epický cyklus uzavře. To platí nejenom pro první fázi jeho tvorby, ale i pro ty následující, v nichž byla tendence spatřovat opravdovou epickou šíři, nebo dokonce, jak tvrdil Lukács, pozitivní budování pravého historicko-realistického románu. Rothova pouť nastává s koncem prohrané války, se zánikem říše a s rozpadem lidské a náboženské pospolitosti, totiž východního židovství; jeho próza začíná ideálně po biblické a zároveň bezútesně moderní potopě, pomocí níž ve svém pozdním románě *Kapucínská krypta* (1938) symbolicky znázornil začátek první světové války: „Rozpršelo se. Byl čtvrtek. Příští den, tedy v pátek, bylo už vylepeno na každém rohu provolání. Byl to manifest našeho starého císaře Františka Josefa a měl nadpis: ‚Mým národům‘.“ *Kapucínská krypta* je ovšem jedním z posledních Rothových děl, je to pokus pokračovat, i když poněkud uměle, v historii rodiny Trottovyých, která už byla vylíčena a uzavřena v *Pochodu Radeckého*, a s konzervativním polemickým pesimismem předvést morální záplavu a konformistický nepořádek, které hned v poválečných letech unášejí Rakousko – a celou Evropu –, až ji strhnou do nacistické „kloaky“, jak sám Roth definoval třetí říši. Obraz toho temného deště, který smývá slova, nezávisle na románu, do něhož je začleněn, představuje ideální východisko pro Rotha, jehož próza tak začíná ve chvíli, kdy se už nedají vyprávět příběhy, kdy zaniká epika a z života už nelze spřádat nit vyprávění ani ho tím zachránit.

KONEC TRADICE

První světová válka a s ní rozpad habsburského mocnářství, na něj zase navazující zánik východožidovského *štetlu* nejsou jen jádrem Rothovy prózy, z něhož vychází, aby popsal následnou zchátralost nebo připomněl předchozí harmonii, která se však nakonec taky ukáže jako iluzorní a chimérická. Vedle běžného traumatu ze zániku jednoho světa, které s sebou celkem přirozeně nese legitimní hledání ztraceného času, a výbojně konfrontace s časem přítomným, má tento počáteční pád pro Rotha hlubší následky. V konci, který

on přežil, aby o něm mohl psát, spatřuje konec *imperia*, ekumeny svazků a vztahů, která dovolovala sdílet city a pocity a předávat hodnoty, která tudíž umožňovala epiku jako hierarchii významů, jako řád událostí a jako zprostředkování tohoto odkazu v harmonii vyprávěného příběhu. Nejde příliš na tom, že se tato idealizace minulosti později ukázala pro Rotha samého jako klamná iluze; rozhodující je, že subjektivně chápal rozpad říše jako zánik určitého kosmu, spočívajícího na souřadnicích, které byly zárukou výměny smysluplných zkušeností a trvání jejich platnosti.

Z tohoto pohledu se tedy Roth odlišuje od téměř všech nostalgiků po habsburské říši a blíží se spíše Musilovi – s nímž navzdory nepřekonatelné kvalitativní vzdálenosti má překvapivě leccos společného, pokud jde o kritiku hodnot – a vnímá pád impéria jako konec tradice a začátek moderní doby chápané jako atomizace a sekularizace. Tento úhel pohledu utváří rozhodujícím způsobem Rothovo nesmírně zajímavé, i když paradoxní politické vidění, na něž bude potřeba se zaměřit zvlášť, také s ohledem na jeho dva specificky „politické“ romány *Pavučina* (1923) a *Tichý prorok*, které sice chronologicky spadají do první fáze Rothovy tvorby, avšak lze je interpretovat pouze jako přímý protiklad a kontrapunkt k románu *Pochod Radeckého*.

TŘI FÁZE

Když Roth převedl rakouskou říši do metahistorického rozměru, ztotožňoval ji, někdy vědomě, jindy nevědomě, s onou celistvou a kompaktní jednotou, kterou vidí i v soudržnosti náboženské, lidské a morální u východního Židovstva, také pronásledovaného a ohrožovaného dějinami. Z tohoto hlediska si lze snad s lehkým posunem vyložit periodizaci, s níž přišel Curt Hohoff, který v Rothově vývoji rozlišuje tři po sobě následující fáze: první končí s knihou *Pravice a levice* v roce 1929 a vyznačuje se prudce kritickým anarchistickým a socializujícím tónem; druhou představuje náboženský moment *Joba* (1930); a konečně třetí zahájil *Pochod Radeckého* a je charakterizována konzervativním a legitimistickým klasicismem. Tuto velice správnou a užitečnou periodizaci bychom mohli poopravit, především pokud jde o pohádkový a zcela vědomý závěrečný nihilismus, kterým je prodchnuto Rothovo poslední období s oním ironickým, mytickým vědomím nicoty, které vyznačuje z jeho povídek-podobenství, jako je *Příběh 1002. noci*,

Legenda o svatém pijanovi (1939) a *Leviatan* (1940); při dalším upřesňování by se už v prvních buřičských románech daly vystopovat prvky tradicionalistické a anti-sekularistické polemiky, které jsou v základu pozdějšího konzervativního postoje. Právě v *Novém dni* (1919–1927), sbírce nejzapálenějších antiklerikálních, antimilitaristických a antiburžoazních článků, které Roth psal těsně po válce, lze postihnout takovýto přechod, který si zasluhuje zvláštní analýzu. Nicméně Hohoffova periodizace zůstává v zásadě platná a výstižně podtrhuje protestní ráz prvních Rothových románů; ale tento protestní ráz a pozdější smířlivý tón by nebyly srozumitelné, pokud nebudeme mít na paměti, jakou osobitou symbiózu vytvořil Roth mezi *Austriazität* a *Ostjudentum*, mezi *imperiem* a *štetlem*.

EPITAF ŠTETLU

I z tohoto hlediska se Roth zřetelně odlišuje od dalších židovských *laudatores* vynášejících felix Austria, jako jsou Werfel nebo Zweig. Je zřejmé, že Židé, cizí národ mezi všemi, se hlásili s menšími obtížemi k nadnárodnímu státu, založenému, alespoň teoreticky nebo částečně, na překoná-

Joseph Roth v pařížské kavárně Tournon. Foto archiv.

ní principu národnosti. V dramatu Franze Theodora Csokora *Třetí listopad 1918* (1936), pojednávajícím o vzplanutí nacionalistických vášní mezi bývalými spolumojovníky c. a k. armády, kteří jdou za voláním svých nových vlastí (nebo lépe řečeno za voláním lesa svých dávných kmenových pudů utlumených v civilizaci byrokraticko-administrativního státu), jediný, kdo v sobě vidí dědice Rakouska, je Žid doktor

Grün. A znovu bychom mohli citovat Werfelovo „sacrificium nationis“, Zweigův „svět jistoty“, „hinternacionální“, *za národní vědomí* Urzidila, který vzpomíná, jak „za národy – nikoli nad nimi nebo pod nimi – se dalo žít a toulat se po ulicích a průchodech domů...“ Friedrich Abendroth právě ve vztahu k Rothovi upozorňoval, že „mýtus podunajské říše... je věnován stejně tak podunajským národům jako Židovstvu“. V jedné překrásné vzpomínce na svá mladá léta na vídeňské univerzitě v předvečer první světové války vzpomíná Biagio Marin na to, jak Friedrich Wilhelm Foerster proti jeho iredentistickému plánu mladého Itala velebil vysoce kulturní a utopický habsburský nadnacionalismus. Samozřejmě i u Rotha najdeme podobné pasáže: například hovoří o Židech jako o modelové *Übernation* pro budoucí formu *Nation* a oslavuje „staré mocnářství ... ukázkou toho pestrého světa – jedinou možnou vlast ... vlast pro ‚beznárodní lidi‘ – opravdový domov věčných poutníků“ (v novele *Císařova bysta*). Také v *Kapucínské kryptě* je říše oslavována jako vlast možného a rozdílného, důvěrná syntéza harmonické mnohosti. Roth však jde dál za rovnocennost habsburské a židovské nadnárodnosti, neboť se zaměřuje specificky na východní Židovstvo, a nikoli na obecný kosmopolitismus vzdělaných a asimilovaných západních Židů, které dokonce staví jako protipól k *Ostjudentum*. V pravém slova smyslu pozadí k pesimistickým, hořkým románům prvního období tvoří pojednání *Putující Židé* (1927), které představuje Rothovo první – a nejdéle trvající – vyznání víry, třebaže víry postavené na hlavu, negativní víry, která může vyústit leda v prázdné obviňující gesto. *Putující Židé* jsou volání na poplach proti asimilaci východních Židů směřujících na Západ, a tedy ztrácejících svou identitu a přebírajících všechny neřesti západní buržoazní společnosti, především té liberální židovské. Pojednání je jakýmsi polemickým epitafem *štetlu*, oné „relativní celistvosti“ – jak ji definoval Lucien Goldmann –, která v úzkém vymezení vyděleného společenství uprostřed často nepřátelského okolí poskytovala organický kosmos, v němž jednotlivci našli (nebo si mysleli, že našli) pupeční šňůru spojující s celistvostí života nebo alespoň s tím, co se v jejich očích, v jejich konkrétní historické situaci mohlo tak jevit.

(Z italštiny přeložila Kateřina Vinšová. Nepatrně kráceno. Mezititulky redakce.)

ZTRACENÝ MENDELSSOHN

aneb Židovství v německé hudbě po 200 letech

Kdo uslyší jeho jméno, vzpomene si určitě, že byl vnukem významného německo-židovského filosofa Mošeho Mendelssohna, který stál u zrodu židovského osvícenství (haskala). Český čtenář si ovšem nemůže nevzpomenout na geniální tragikomickou grotesku, úvodní kapitolu románu Jiřího Weila *Na střeše je Mendelssohn* (1960). Spisovatel tu zaznamenal tradovanou příhodu z protektorátní Prahy: říšský protektor Heydrich přikázal odstranit Mendelssohnovu sochu z panteonu na střeše pražského Rudolfinu. Jenže nikdo nevěděl, jak skladatel vypadal, sochy nebyly nijak označeny, a tak byla málem stržena socha známého antisemity Richarda Wagnera, protože měla ze všech postav na Rudolfinu největší nos.

Kdyby tuhle scénu znali muzikologové, kteří sestavovali koncerty z cyklu Mendelssohnových skladeb, jež upadly v zapomnění částečně právě kvůli Richardu Wagnerovi, jistě by ji s chutí připomněli. O Wagnerovi a jeho vztahu k Mendelssohnovi se při koncertech a pořadech na oslavu 200. výročí narození Felixe Mendelssohna-Bartholdyho (3. února 1809 Hamburk–4. listopadu 1847 Lipsko) totiž mluvilo hodně často.

MENDELSSOHN A WAGNER

V New Yorku a ve Stuttgartu už nějaký čas probíhá *Mendelssohn Project*, jehož umělecký ředitel Stephen Somary léta shromažďuje skladatelova neznámá díla. Mendelssohn napsal zhruba 750 skladeb, ale asi třetina z nich zůstala v rukopise a zná je jen několik odborníků. Právě o důvodech této disproporce se hodně diskutovalo a psalo (především v deníku *The New York Times*). Podle Somaryho se Mendelssohn, za života uctíváný jako jeden z největších světových hudebníků, stal posmrtnou obětí antisemitismu. Vychází přitom z faktu, že tři roky po umělcově smrti vydal Richard Wagner esej *Židovství v německé hudbě*, v němž obvinil německé židovské umělce, že jejich

hudba je příliš rozumová, „mechanická“. Dokládá to na Mendelssohnovi, odsoudil ale i Johanna Sebastiana Bacha, kterého právě Mendelssohn pro německé publikum objevil. Podle Wagnera skutečné dějiny citlivé německé hudby začínají až Beethovenem.

James Warren Child: *Felix Mendelssohn-Bartholdy*. Akvarel, 1830.

Wagnerovy výtky byly založeny na ryze rasistickém základě (Mendelssohnovi rodiče i s dětmi konvertovali ke křesťanství, skladatel sám se pokládal za oddaného luterána). Navíc esej věnuje mnohem více pozornosti tomu, co pokládá za židovské rysy hudby, než hudební kvalitě Mendelssohnových skladeb, které sám v mládí velmi obdivoval. Článek vyšel poprvé roku 1850 v novinách s omezeným nákladem a pod pseudonymem a tehdy snad ještě Mendelssohnovi příliš neuškodil: od jeho smrti uplynula krátká doba a společnosti přátel jeho hudby jen vzkvátaly. O osmnáct let později však Wagner svůj text otiskl znovu. Tentokrát, když antisemitismus v Německu nabýval na síle, ho už podepsal.

Somary soudí, že od té chvíle zájem o Mendelssohnovu hudbu uvaldal; jakoukoli šanci na jeho oživení pak zmařili nacisté. V zimě 1936–1937 propašovali Mendelssohnovi příznivci z Berlínské státní knihovny stovky listů s partiturami a také skladatelovy výtvarné práce (řád a dobře maloval akvarely) do Varšavy a Krakova, odtud pak byly znova pašovány a ukryty na různých místech v Polsku, Maďarsku, Německu, Rusku, Francii a v Anglii. Somary je uplynulých dvacet let vyhledá-

val: identifikoval je především na základě zmínek v Mendelssohnových (dosud nezveřejněných) dopisech. Z korespondence například zjistil, že všechny známé skladatelovy symfonie a řada skladeb pro housle a klavír existují v alternatívních verzích, které autor nestihl publikovat a o které už později nakladatelé neměli – nebo nesměli mít – zájem. Wagner a nacisté znemožnili, aby tyto verze či další samostatné práce byly dostupné, aby byly hodnoceny v kontextu skladatelova díla, aby se hrály. Podle Somaryho byly v řadě případů uveřejněny „nesprávné nebo nedokončené verze“. Právě z těchto „zamlčených“ prací sestavil program koncertů s názvem *Mendelssohn: Ztracené poklady a Wagnerovo odsouzení*.

PACHUŤ PŘETRŮVÁ

Ne všichni s hodnocením S. Somaryho souhlasí. Podle hudebního komentátora listu *NYT* Allana Kozinna je důvod, proč zůstalo tolik Mendelssohnových děl nezveřejněných, prostý: nerad publikoval, protože své práce stále vypilovával, a byl dost zámožný na to, aby nemusel žít z honorářů za publikace. Proto dával práce do tisku až po několika revizích a někdy vůbec ne, neboť je nepokládal za hotové. Richard Wagner sice na Mendelssohna zaútočil, ale stejně ostře (i když bez rasových narážek) kritizoval i Bacha či Brahmsa, kteří podle něj patřili ke konzervativnímu proudu německé hudby, jež mu neladila s „hudbou budoucnosti“. Zatímco na spor Wagner – Brahms či Wagnerovu kritiku Bacha si dnes sotva kdo vzpomene, pachuť z útoku na Mendelssohna přetrvává, neboť měl smrtící dozvuk za nacistické éry.

Alice Marková

STARÁ LUBOVŇA

Stará Lubovňa patrí k starobylým spišským mestám s bohatou históriou. Rovnako ako iné mestá vo východnej časti Slovenska, aj Lubovňa charakterizovalo pestré náboženské a národnostné zloženie obyvateľstva. Dnešné štatistiky mesta píšú, že mesto má okolo 16 500 obyvateľov, ktorí sa hlásia k štyrom kresťanským cirkevným zoskupeniam. Avšak Stará Lubovňa má aj veľmi starú tradíciu židovského osídlenia, ktorá je málo známa. Podľa *Dejín Spiša* od Samuela Webera vieme, že toto osídlenie v Lubovni jestvovalo už v 16. storočí. Dátum založenia náboženskej obce nie je známy. Najstaršie náhrobky na miestnom židovskom cintoríne pochádzajú až z 19. storočia: komunita dlho patrila pod rabinát v Huncovciach a pochovávala svojich zosnulých na cintorínoch mimo mesta. V predvojnovom období fungovala v meste synagóga a cintorín. Zo súpisu Židov z roku 1942 sa dozvedáme, že v Starej Lubovni žilo 2227 obyvateľov, z nich 318 Židov (viac ako 14 % z celkového počtu). Posledným rabinom bol Moše Rosenberg, ktorý ako väčšina židovských obyvateľov mesta zahynul v šoa. Dnešné oficiálne stránky mesta ani v časti história židovskú menšinu nespomínajú a v Starej Lubovni nežije žiaden obyvateľ židovského pôvodu.

Spomenutý cintorín sa pred vojnou nachádzal v extraviláne, dnes je súčasťou mesta. Až do nedávneho času bol v dezo-látom stave a pripomínal viac smetisko, ako pietne miesto. Rekonštrukčné práce sa začali r. 2000 odvozom odpadu, následne sa robili terénne úpravy, osadzovanie zvalených náhrobných kameňov a výstavba nového oplotenia. Dnešný vstup do cintorína je cez Ciduk Hadin. Rady hrobov sú rozdelené cestou, ktorá oddeľuje mužské a ženské náhrobné kamene. Častým motívom náhrobných kameňov je koruna a menora. Nachádzajú sa tu aj figurálne ozdoby ako sú levy a orly. Väčšina náhrobov je z vápenca.

J. F.

Celkový pohľad na cintorín. Foto autor.

ZEMĚLA JANET JAGAN

V jejích rodných Spojených štátech ji politická a mediální scéna po desetiletí vnímala s nelibostí (časopis *Time* ji označil za „nejkontroverznější ženu jihoamerické politiky“), ke slovu přišel i antisemitismus. Janet byla ale vždy hrdá na svůj původ, který hrál velkou roli v jejím celoživotním boji za práva chudých, judaismus však nikdy nepraktikovala (pocházela z asimilovan

Janet Jaganová s manželem Cheddím. Foto archiv.

vané rodiny, navíc Guyana nemá židovskou komunitu).

Budoucí prezidentka Guyany Janet Jaganová se narodila roku 1920 v Chicagu jako Janet Rosenbergová. Během studií se nadchla pro komunismus a ve 23 letech se provdala se za obdobně smýšlejícího Cheddího Jagana, syna indických dělníků z cukrových plantáží v Britské Guyaně. Po svatbě se do Guyany přestěhovali, Cheddi si tu otevřel zubařskou praxi, Janet mu dělala asistentku. V roce 1950 Jaganovi spoluzakládali Lidovou pokrokovou stranu (PPP), která vystupovala mj. proti britské koloniální vládě. Byli neobyčejně úspěšní: po třech letech se Jagan stal premiérem a jeho žena místopředsedkyní parlamentu. Vládu PPP však po 133 dnech ukončila anglická vojenská intervence; Jaganovi strávili pět měsíců ve věznici a dva roky v domácím vězení. Po dalším volebním vítězství PPP byla Janet v letech 1957–1964 ministryní práce, zdravotnictví a bytové výstavby, desítky let pracovala jako poslankyně v parlamentu, čtvrt století také editovala časopis PPP *Mirror*.

V roce 1966 byla vyhlášena nezávislá Cooperative Republic of Guyana a o 24 let později byl Cheddi Jagan zvolen jejím prezidentem. Po jeho smrti (1997) Janet stála nejprve v čele vlády a krátce nato byla jako první Židovka v dějinách zvolena hlavou státu (druhou se r. 1999 stala ve Švýcarsku Ruth Dreifussová). Funkci opustila ze zdravotních důvodů (infarkt) před deseti lety. Zemřela 28. března 2009 v Georgetownu.

DANIEL PUTÍK

ROZHOVOR S JANOU HYBÁŠKOVOU

(dokončení ze str. 7)

gie, to je věc režimů. Bohužel bezpečnostní vakuum, které vzniklo v arabském světě po rychlém odchodu Francie a Británie, přivedlo k moci bezpečnostní složky, ať už policejní nebo vojenské. Systém je založen na vládě důstojníků, generálů, plukovníků, a ti potřebují nepřítel a zdárně ho budují. Ale pořád jsou tam lidé, kteří nevidí svět tak černobíle.

Co lze v tomto ohledu zlepšit v Izraeli?

Mnoho Izraelců považuje Araby za nedostatečně výkonné, nedostatečně schopné, nedostatečně produktivní, lze to trochu srovnat se stanovisky některých vrstev české populace vůči Romům. Že jsou nepřizpůsobiví, nechtějí pracovat, být součástí globální situace. Část izraelské populace si o Palestincích opravdu myslí, že nejsou pracovití, a tak nechtějí pracovat a běhají s kalašnikovem a válčí. To je samozřejmě strašný stereotyp.

V EP se věnujete bezpečnostním otázkám. Jak se dodržují sankce vůči Íránu?

Stávající sankce jsou dostatečným nástrojem, to se málo ví a neustále se volá po jejich utužení. Jde o to, aby se dodržovaly. My kontrolujeme evropské (hlavně italské a německé) firmy a společnosti, které přímo dodávají íránským revolučním gardám. Posíláme jim materiály a ptáme se, jestli vůbec vědí, ke komu se jejich výrobky dostávají. Řada společností dodávky zastaví, jiné ne. Kdyby všechny evropské společnosti dodržovaly stávající sankce, byl by transfer technologií, které Íránu pomáhají realizovat jaderný program, mnohem pomalejší.

A arabsko-židovský konflikt?

Žádná rychlá řešení, žádné mírové konference, žádné velké plány. Postupně a vytrvale demokratizovat a otvírat arabskou společnost, zvyšovat sociální a vzdělanostní mobilitu, modernizovat společnost, vytvářet pracovní místa, zmírňovat fundamentalistický tlak, dovést tu společnost na evropskou úroveň. To samozřejmě není otázka deseti let, ale dvaceti, možná třiceti. Mezitím udržovat funkční vztahy mezi arabským světem a Izraelem, aby mohly vedle sebe koexistovat. Pro Blízký východ neplatí rychlá řešení. Ta už všechny vyčerpala. Je třeba na to vynaložit spoustu peněz, času a úsilí, a čím víc budeme místo velkých gest dělat malé, ale trvalé kroky, tím větší je podle mě naděje na úspěch.

ALICE MARXOVÁ

ZAČÍNÁ TO BÝT VÁŽNÉ

Jak vypadá strategie boje proti extremismu

Ještě tak před rokem by asi většina lidí u nás považovala titulky článku „Čeští extremisté vyrostli a země jim fandí, varuje vládní zpráva“ (*iDnes*, 4. 5. 2009) za přehnaný. Dnes už ne. V posledních měsících nemine týden, aby někde nepochodovaly zástupy lidí, kteří se hlásí k myšlenkám, předsudkům a nenávistem nacionálního socialismu. Extrémní pravice se nyní zaměřuje především na Romy a cizince, ale jak ukázala například aféra s pozváním popírače holocaustu D. Dukea (viz *Reh* 5/2009), jsou antisemitismus a nejrůznější nařčení Židů stále součástí její ideologie.

KONČÍ AMATÉRISMUS

Téma neonacismu a rasismu plní stránky českých novin: od ledna do konce května vyšlo v celostátních médiích na toto téma stejné množství komentářů, analýz, rozhovorů apod. jako o pádu Topolánkovy vlády (www.anopress.cz). V dubnu a květnu se jejich počet zdvojnásobil a média tak zaznamenala znepokojující trend: četnost extremistických vystoupení nejrůznějšího druhu prudce stoupla. Roste i počet demonstrantů, demonstrace jsou lépe naplánované a organizované. Ještě před dvěma lety bylo o neonacitech slyšet, jen když se porvali s antifašisty či hajlovali na demonstraci. Dnes se nechají vyprovokovat jen výjimečně. Už se tolik neperou: rozdávají letáky, pořádají přednášky, jezdí do lokalit, kde „řeší“ s bílými sousedy Romů jejich problémy, snaží se proniknout do oficiálních politických struktur a získat sympatie veřejnosti. Připomíná to situaci ve východním Německu, kde nedávno získali neonacisté ve volbách do saského parlamentu 9,2 % hlasů. (Česká Dělnická strana, která nedávno vyhrála soud s ministerstvem vnitra, jež ji chtělo zrušit, získala v posledních krajských volbách téměř 30 tisíc hlasů; byla desátou neúspěšnější stranou voleb.) Neonacisté si najímají právníky a manažery, využívají mezer v zákonech. „Končí amatérismus, začíná profesionalizace,“ konstatuje mluvčí BIS Jan Šubert.

V mediální debatě o příčinách nástupu extremismu v České republice se mnozí její účastníci, experti, ale i politici shodnou na jednom: politici selhali. Příznala to i vláda, která těsně před svým odchodem schválila dlouho očekávaný dokument: *Strategii boje proti extremismu*. Je to dobrá zpráva, jež ale trochu zhořkne při vědomí, že její rychlé dokončení vyvolal vražedný útok na rodinný dům ve Vítkově, který obývala romská rodina. Tři lidé byli

zraněni, dvouletá holčička utrpěla těžké popáleniny a stále bojuje o život.

STRATEGIE NA ODCHODU

Podle *Strategie boje proti extremismu* by tento boj měl řešit nejenom důsledky extremismu, ale především jeho příčiny a měl by stát na pěti „pilířích“, charakterizovaných v následujícím schématu.

První pilíř – komunikací proti demagogii. Síla extremistů vychází z lidské nevědomosti. Jedinou možností, jak bojovat s jejich štvavou propagandou, je komunikace, otevřenost a nabízení alternativy. Otevřenost a zodpovědné zpravodajství a PR. Zmapování vnímání extremistických myšlenek a jejich nositelů. Důsledné postihování nelegálního obsahu na internetu.

Druhý pilíř – vědomostí proti totalitářům. Poučení lidé si dokážou vytvořit obranné mechanismy vůči nebezpečným myšlenkám. Výhodnost demokratické alternativy musí vysvětlovat škola. Vzdělávání pedagogů. Vzdělávací a osvětové materiály. Preventivní akce.

Třetí pilíř – jednotná protixtremistická platforma. Boj proti extremismu není jen záležitostí ministerstva vnitra a policie, ale i dalších vládních i nevládních subjektů. Jenom spoluprací s nimi lze extremisty odsunout do role bezvýznamného hráče. Koordinační dohody; spolupráce s obecní policií; spolupráce s městy a obcemi; manuál pro shromažďování; kalendář rizikových dnů; konzultační den pro zástupce krajů.

Čtvrtý pilíř – odbornost a imunita. Specialisté, kteří bojují proti extremismu, musí vědět, co mají dělat, a dostat k tomu dostatečný prostor. Profesionalizace je výhodnější než paušální represe. Vzdělávání velitelů, policejních specialistů, pracovníků justice; stabilizace a doplňování policejních specialistů; nastavení funkčního a efektivního „imunitního systému“ proti infiltraci extremistů do bezpečnostních sborů a na citlivá místa ve státní správě.

Pátý pilíř – efektivně a korektně proti násilí. Konkrétní pachatele trestné činnosti nekompromisně postihovat za efektivního využití stávajících prostředků a mechanismů. Využívání nového zákona o Policii ČR; zvládání extremistických akcí; vytvořit metodiku pro vyšetřování extremistické trestné činnosti; rychlé zajištění a postih pachatelů v rámci zkráceného trestního řízení; využití osvědčených postupů – viz postup proti diváckému násilí; důsledný monitoring. (Pramen: www.vlada.cz.) *red*

SHROMAŽĎOVACÍ ZÁKON

Federace židovských obcí iniciovala v roce 2008 pracovní skupinu, složenou ze zástupců FŽO, Nadace Tolerance, IJCJ, Ligy proti antisemitismu a ministra vlády pro lidská práva a národnostní menšiny. Cílem bylo vypracovat konkrétní legislativní návrhy, které by napomohly omezit sílící snahy neonacistů a extremistů zneužít demokratických svobod k činnostem, namířeným jednak proti demokracii jako takové, jednak k útokům na příslušníky národnostních menšin, žijících v České republice. Jako jeden z cílů byla stanovena úprava shromažďovacího zákona, respektive prodloužení lhůty, kterou mají příslušné instituce na vyjádření se k nahlášenému účelu shromáždění. O tom, jak byla tato snaha úspěšná, poskytnou informaci dopisy, které si vyměnili předseda FŽO a ministr pro lidská práva Michael Kocáb.

Vážený pane ministře,

v roce 2008 jsme několikrát s Vaší předchůdkyní, paní Džamilou Stehlikovou, projednávali možnost novely shromažďovacího zákona. Tato jednání byla vyvolána silícími aktivitami neonacistů a organizováním pochodů, mimo jiné kolem synagogy v Plzni v den výročí transportu plzeňských Židů do koncentračních táborů. Jednání se účastnili zástupci nadace Tolerance, Židovského muzea, Federace židovských obcí, Ligy proti antisemitismu a dalších občanských iniciativ. Spolu s paní ministryní jsme došli k názoru, že shromažďovací zákon by bylo třeba novelizovat ve dvou oblastech a to 1) prodloužením lhůty, kterou mají příslušné instituce na posouzení oznámení, 2) definováním míst, na kterých by se shromáždění nekonala (okolí kostelů, synagog, atd.).

Takto formulovaným návrhem se zabývala Rada pro národnosti a paní ministryně jednala o této věci s ministerstvem vnitra a spravedlnosti.

Chtěli bychom s Vaší účastí navázat na tuto již vykonanou práci a pokusit se novelizaci shromažďovacího zákona aktualizovat a dostat do legislativního procesu.

Prosím Vás tedy o stručnou informaci, kam až se pokročilo tímto směrem ze strany Vašeho úřadu, i o vyjádření, zda jste ochoten s námi na dokončení započaté práce spolupracovat. Pokud ano, navrhuji, abychom se v průběhu dubna sešli, rekapitulovali současný stav a stanovili další postup.

V Praze 10. 3. 2009

Jiří Daníček, předseda FŽO v ČR

Vážený pane předsedo,

děkuji Vám především mnohokrát za Vaši spolupráci. Vzhledem k naléhavému vývoji a narůstání aktivit extremismu v České republice schválila vláda na svém zasedání dne 27. 4. 2009 (usnesení vlády ČR ze dne 27. 4. 2009, č. 549, dostupné na www.vlada.cz) novelu zákona č. 84/1990 Sb. o právu shromažďovacím, podle které bude prodloužena lhůta pro správní úřad pro rozhodnutí o případném zákazu konání shromáždění ze 3 běžných dnů na 3 **pracovní** dny. Tato změna by obecním úřadům měla umožnit, aby získaly adekvátní informace o daném shromáždění a jeho svolavatelé a mohly náležitě posoudit všechny okolnosti a případný zákaz rovněž náležitě odůvodnit, aby následně nedocházelo k jeho zrušení ve správním soudnictví jako neodůvodněného anebo nulitního. Pro co nejrychlejší uplatnění novely bylo vládou navrženo, aby podle § 90 odst. 2 jednacího řádu Poslanecké sněmovny sněmovna s návrhem vyslovila souhlas již v prvním čtení. Návrh byl předložen Poslanecké sněmovně jako sněmovní tisk č. 823 (dostupný na www.psp.cz, kde se s ním můžete seznámit). Jsem toho názoru, že tímto by byl odstraněn nejpálčivější problém současné úpravy. Její konkrétní fungování bude nyní záležet hlavně na obecních úřadech a jejich konkrétním posuzování a práci s jednotlivými žádostmi.

Vláda rovněž schválila na svém zasedání dne 4. 5. 2009 Strategii boje proti extremismu, v níž mimo jiné pověřila ministra vnitra zpracovat pro obce Manuál pro shromáždění a zároveň Kalendář rizikových dnů, které by obce měly naučit lépe pracovat s oznámeními shromáždění a případně odhalovat skryté skutečné důvody shromáždění. Nutno poznamenat, že tyto pomůcky nebudou samospasné a že i na jejich základě budou obce muset pracovat s oznámeními a s případnými jejich základy pečlivě a obezřetně, aby se nedopustily nepřiměřené zásahy do práva shromažďovacího zaručeného Listinou základních práv a svobod. Věřím nicméně, že za spolupráce ministerstva vnitra a mého resortu se toto postupně podaří. Zachování mého ministerstva i v příští vládě mi dává naději, že budeme moci pokračovat v účinném boji proti extremistickým náladám v ČR jak na úrovni zákazu a potírání extremistických hnutí, tak v oblasti osvěty a šíření tolerance ve většinové společnosti. Při těchto projektech rád využiji Vašich případných návrhů a připomínek.

Děkuji za Váš dopis a zůstávám s pozdravem,

Michael Kocáb,
ministr pro lidská práva a nár. menšiny

TAKOVÉ POPOVÍDÁNÍ

V boji s extremismem se prý má něco změnit. Po brutálním žhářském útoku proti romské rodině ve Vítkově odcházející vláda zformulovala koncepci, která by měla čelit stále troufalejšímu řádění rasistů a xenofobů. Nový ministr vnitra Martin Pecina oznámil, že hodlá opětovně usilovat o zrušení extremistické Dělnické strany.

Zatím však toto xenofobní uskupení včetně svých neonacistických příznivců vyvíjí nerušeně činnost. Řádně povolené shromáždění Romů 3. května v Chomutově bylo extremisty napadeno, aniž by tomu policie zabránila. A stranou pozornosti se událo ještě něco: Filip Vávra, spoluzakladatel zakázaného Národního odporu, aktivista, jenž má podle vlastních slov „vliv“ na českou radikální pravicovou scénu a je schopen toto hnutí „směrovat“, dostal v jednom z nejčtenějších českých deníků celou tiskovou stranu pro vlastní vyjádření.

Mezi odpůrci extremismu existuje spor. Na jedné straně stojí ti, podle nichž je třeba cítit absolutní, ničím neomezenou svobodu projevu. Silná demokracie si přece musí umět poradit i s extremistickými názory. Oponenti připomínají, že existují jistá zákonná omezení. Ta se v evropských demokraciích s jejich zkušeností z 20. století týkají například verbálních projevů hanobících rasu, národ a přesvědčení, zpochybňování, schvalování či znevažování genocidy. Lidé trvající na dodržování zákona navíc připomínají, že diskuse s extremisty jim propůjčuje zdání partnera k dialogu a politické alternativy, zatímco namísto by byla ignorance.

Rozhovor s Filipem Vávrou nabídnutý stanicím čtenářům je proto, co se týče domácí radikální pravicové scény, průlomový a zpovídaný s ním musel být spokojen. Postěžoval si, že nemůže říci, co si myslí o Hitlerovi, a nabídl tedy alespoň průměr

spojující nacistického vůdce s americkým prezidentem Obamou. Dostal též prostor k vysvětlení, že nedonášel policii a že s Dělnickou stranou by „určitě našel společnou řeč“. Národní odpor by „srovnal s výrazem národní obrození“. Není „vyznavačem násilí, ale vyznavačem sebeobranu“. Vzpomenul, jak v Janově bylo třeba se „bránit před rozdivočelou policií“. Ti, s nimiž souzní, prý „jsou demonizováni“.

Pro Filipa Vávru to jistě bylo příjemné popovídání, protože na řadu otázek nedošlo. Nemusel například upřesnit, co u popíračů holocaustu považuje za, jak řekl, jejich „výhrady ke konkrétním věcem“. Přál by si bílou, sjednocenou árijskou Evropu, ale na měřítka, podle nichž by bělost určoval, se ho nikdo nezeptal. Šestnáctinově nebílý by byl celkově bílý, nebo ne? Filip Vávra se také v rozhovoru vyslovil pro to, aby Romové „usilovali o svoji samostatnost a požadovali své území“. Jistě neměl na mysli část České republiky, ale nikdo po něm nechtěl, aby svou myšlenku velkolepého stěhování rozvedl. Zvláště zajímavé by přitom bylo zvědět, jak by naložil s českým občanstvím těch Romů, kteří by své domovy opustit nechtěli. A co Židé? Někteří jsou snědší, jiní vypadají jako Švédové. Jen ti druzí by směli zůstat? Nebo by se bělost a árijskost vyjadřovala i jinak?

Stát podle mého názoru extremismu účinně nečelí a média k němu přistupují, jak jsou obecně zvyklá: Některá bulvárně a ta serióznější teď nyní budou nejspíše „bořit tabu“. Zatím jsme se v celostátních denících mohli seznámit s rozsáhlou sebezprezentací amerického rasisty a antisemity Davida Dukea a nedlouho poté muže, který ho do České republiky pozval: Filipa Vávru. Nepochybují, že je to jen začátek nového mediálního trendu. Kdo by bez ohledu na souvislosti nestál o vyšší náklady a větší sledovanost?

Pro Rch a Radio Česko LEO PAVLÁT

Rabín Karol Sidon na protestním shromáždění organizovaném Romy 3. května v Praze-Karlíně. Foto K. Cudlín.

SAD NA PETŘÍNĚ ...a další události

/Vybráno z českého tisku/

Woody Allen není podle Reader's Digest Výběru (30. 4.) jako jedna z postav jeho posledního filmu, která „chválí život, ať se děje cokoli“. „Já takový nejsem,“ říká „největší americký žijící autor komedií“. „Jsem spíš jako ten panoš z Bergmanovy *Sedmé pečeti*, který má svého pána doprovázet vstříc smrti. Nakonec sice jdu, ale hrozně přitom řvu.“ A proč Allen vypadá tak sklesle? „Možná je to nějaká chemie,“ říká. „Máma tvrdila, že jsem začal vypadat sklíčeně, když mi bylo pět, a už mi to zůstalo.“ A proč si nenajde cestu k Bohu? Neměl by to snažší? „Z vašeho pohledu jsem ateista,“ říká redaktorovi. „Z pohledu Boha jsem v loajální opozici.“

■ Pod titulkem „Most zažil největší židovskou svatbu od roku 1938“ (ČRo7, 14. 5.) a „Slečna Vinná réva se vdávala uprostřed vinice“ (Mladá fronta Dnes, 13. 5.) se skryla informace o svatbě severočeského vinaře, výrobce košer vína Františka Moše Váni (37) s učitelkou hebrejštiny v pražské židovské škole Terezou Gafny Foltynovou (29) v Chrámcih u Mostu. „Je to opravdu náhoda, že gafna znamená vinná réva, to jméno jsem si vybrala dávno předtím, než jsme se poznali,“ řekla nevěsta MfD. ■ Obšrný rozhovor s režisérem Jurajem Herzem vysílal Radiožurnál (19. 5.). ■ Informací o tom, že *Krásnou Helenu*, „jednu z neúspěšnějších operet v dějinách“, složil světově proslulý Žid Jakob ben Isaac Jehuda Eberst, známý jako Jacques Offenbach, láká čtenáře kratičká upoutávka v kulturním týdeníku A2 (29. 4.). ■ Pod titulkem „Boxoval o život v Osvětím“ přinesly Lidové noviny (5. 5.) nekrolog Šloma Arocha (86), který zemřel v Tel Avivu koncem dubna. Arochův osvětimský příběh je znám také díky americkému filmu *Triumph of the Spirit* (1989) s Willemem Dafoem v hlavní roli. ■ Média (např. Neviditelný pes 14. 5. pod titulkem „Papežská hvězda ztratila lesk“ nebo E15 15. 5. s opačnou informací pod titulkem „Papež v náročném misi obstal“) podrobně referovala o návštěvě papeže Benedikta XVI. v Izraeli. ■ Mezi výčtem stereotypních postojů české populace vůči Romům zaznamenaly internetové Britské listy (17. 5.) také názor, že Romové s rasovou segregací svých dětí souhlasí. „Ani kdyby Židé souhlasili se svou deportací do plynu, neznamenalo by to, že nejde o zlo-

čin,“ soudí autor. „Je pozoruhodné, jak česká společnost není schopna uvažovat o inteligentním, rozumném, konstruktivním a pragmatickém řešení svých nejpálčivějších problémů. Ani podívat se jinam, jak podobné problémy řeší. Společnost, která dokáže říct jen: Pravdu máme my a vy se nám musíte přizpůsobit, je nesmírně netolerantní a je na cestě do pekla.“ ■ Pod titulkem „Pozoruhodné činy českého Schindlera“ zachytila ČT 1 (18. 5.) v živém vysílání z pražské vojenské nemocnice válečného veterána a evangelického kněze, vo-lyňského Čecha Jana Jelínka, který se svou ženou za války ukrýval na faře „Židy před nacisty, Poláky před banderovci, Ukrajince před Poláky“. Koncem 50. let ho za

tzv. „pobuřování“ komunisté věznili dva roky. „Mám ještě chuť pracovat,“ řekl TV Jan Jelínek (97), „kdybych mohl na obě nohy a ruce, tak by to šlo.“ ■ Média (např. LN 20. 5.) referovala o jablonořevém sadu, který byl na počest zachránce dětí před hrůzami šoa založen na Petříně a otevřen v příležitosti stých narozenin sira Nicholase Wintona. První pomníček (kámen s pramenem vody) byl věnován právě Wintonovi. ■ „Nebývá zvykem, aby Cenu Prostějova dostali mladí lidé kolem 25 let,“ píše MfD (13. 5.): první byla až letos kapela Létající rabín, která se věnuje „takzvanému klezmeru, tradiční hudbě východoevropských Židů“. ■ LN (25. 5.) zjistily, že premiér Jan Fischer chce údajně dosadit do čela úřadu vlády bývalého ministra Vladimíra Mlynáře. A to i přes silný odpor ODS.

„Je to taková židobolševickounionistická skupinka,“ poznamenal údajně zdroj blízký Topolánkovi. ■ Pod titulkem „Spisy rabího Loewa se stále čtou“ přinesly LN (18. 5.) zprávu o Golemovi a o tom, jak se Praha chystá připomenout 400. výročí Maharalovy smrti. ■ Fenoméni, pojmenovaný už v titulku „Temná turistika aneb Dovolená u masových hrobů“ (Magazín Práva, 16. 5.), zaznamenává autorka v reportáži z německých a komunistických koncentračních táborů (Polsko, Barma). ■ Rozhovor s architektem Jaroslavem Klenov-

ským, který má v brněnské židovské obci na starosti správu památek na jižní Moravě, přinesl Brněnský deník (16. 5.). J. Klenovský hovořil mj. o tom, že asi třetina předmětů z pražského židovského muzea by měla přijít do moravského židovského muzea, které má vzniknout v Brně. Stejný deník psal o muzeu i dva dny předtím. ■ Pohled do historie Židů v Uherském Hradišti z pera studentského autora přinesl týdeník Slovácké noviny (30. 4.). ■ Týdeník A2 (13. 5.) publikoval recenzi knihy pražského rodáka Petera Demetze *Dějiny: Čechy. Eseje*. ■ Pod titulkem „Díky Anně jsem naživu“ představila MfD (9. 5.) jednu ze „spravedlivých mezi národy“ Annu Pospichalovou (82), dnes z Pardubic, a Katarinu Witerovou, jíž kdysi zachránila život. ■ Hospodářské noviny (13. 5.) publikovaly článek na téma: Na listině nacistických zločinců už zbývá jen pár jmen. ■ ČT 1 (8. 5.) přinesla zprávu o tom, že slovenští historici objevili vzácné dokumenty, které už považovali za ztracené. Jde o záznamy o osudu více než 2700 vězňů v koncentračním táboře v Seredi po potlačení Slovenského národního povstání. Historici mají v ruce dokument odhalující nová fakta o poslední fázi vyvražďování slovenských Židů vůbec poprvé. ■ „Jako Žid a občan ČR se cítím ohrožen,“ řekl podle LN (18. 5.) v souvislosti s rostoucím neonacismem ředitel Památníku Terezín Jan Munk na Terezínské tryzně. ■ „Směje se divokým smíchem a má ateliér na židovském hřbitově“ – tak uvádějí Lidové noviny (18. 4.) rozhovor s malířem a sochařem Jaroslavem Rónou nazvaný „Věřím v člověka, je to odolný parazit“.

Kresby Antonín Sládek.

Na otázku „Říká se, že malba je v krizi, že je mrtvá. Co vy na to?“ odpověděl Róna: „To se říká? Vidíte, já pořád maluju a zdá se mi, že to mrtvý není. A to dost maluju mrtvý. Dobrých malířů bylo vždycky málo. Takže není divu, že ti, kteří to neumějí, si myslí, že je to v krizi.“ „Nejtrapnější ze všeho na světě jsou zestárlí revolucionáři, kteří stále hlásají permanentní už neexistující revoluci,“ říká jinde. Příkladem jsou mu-

Milan Knížák a Fidel Castro. ■ „Jsem přesvědčen, že média v České republice věnují příliš malou pozornost názorům mladých lidí. S jedinou výjimkou: jakákoli pouliční násilnost mladých neonacistů plní hlavní relace televizních zpravodajství i titulní stránky tištěných a internetových médií. Nechceme být spojováni s touto hlasitou menšinou.“ To je hlavní myšlenka otevřeného dopisu, který otiskli v Brněnském deníku (30. 4.) studenti Střední školy informačních technologií a sociální péče v Brně. (tp)

IZRAEL: S Obamou jako s Arafátem

Květnová návštěva izraelského premiéra ve Washingtonu měla dost symbolický charakter. Amerika totiž zvolila – za potlesku většiny světa – nejlevicovější vládu za dlouhá léta, zatímco Izrael – za pískotu většiny světa – zase vládu za dlouhá léta nejpraviceovější. Jak to půjde u strategických spojenců dohromady? Jak se shodnou Barack Obama a Benjamin „Bibi“ Netanjahu? Jasněji bude až po 4. červnu, kdy Obama přednese v Káhiře své zásadní poselství muslimskému světu a s ním i svůj plán pro izraelsko-palestinský spor, přesněji pro vznik palestinského státu. Ale něco naznačilo už dění v samotném Washingtonu.

BIBI V MÍROVÉM PROCESU

Pozorovatelé se už předem shodovali, že časy, kdy za George Bushe i předchozích šéfů Bílého domu měl Izrael de facto volnou ruku, jsou pryč. Ve Washingtonu sice nebyla uzavřena žádná konkrétní dohoda, žádný plán, ale vzájemná atmosféra, ono důležité souznění zájmů, civilizačních i kulturních hodnot a postupů, se mění.

Na tom nic nepřekvapuje, vždyť Obamovo volební heslo znělo „změna“. Obama se ani neskrýval s názorem, že role izraelsko-palestinského konfliktu bude mít ve spektru jeho politiky menší váhu, než bývalo zvykem. Obama klade – a sledujeme-li zásadní události, tak víme, že logicky – důraz na Afghánistán, Pákistán a Írán, skutečně líhně globálního terorismu a jaderné hrozby.

I pro Bibiho je středobodem zahraniční agendy Írán, tudíž společný jmenovatel amerických a izraelských zájmů je nasnadě. Jenže atmosféra při jednání obou politiků, jak ji líčila média, působila trochu jako návrat jednoho staršího stereotypu. Netanjahu vychází z toho, že klíčem k bezpečnosti v širším regionu, tedy na celém Středním východě, je Írán, pacifikace jeho jaderného programu: vyřešme Írán, a od toho se bude odvíjet i řešení ostatních problémů – tak to lze popsat zjednodušeně.

Obama však vychází z toho, že jádrem problému je sice Írán, ale klíčem k jeho řešení, k jeho pacifikaci je urovnání mezi Izraelem a Palestinci: vyřešme palestinský stát, a od toho se bude odvíjet i řešení ostatních problémů, hlavně Íránu – tak to lze paušalizovat.

Pozoruhodné. Pět let po smrti Jásira Arafáta se tak na úrovni první světové ligy připomíná model, který byl právě s Arafátem spojován. Ať už se otec zakladatel Organizace pro osvobození Palestiny vrtnul kamkoliv, ať promluvil kdekoliv, od vlast-

ních bojovníků přes Moskvu až po New York (OSN), měl v zásobníku argumentů klíč k vyřešení všech strastí regionu – palestinský stát. A svět včetně Západu a jeho politických a intelektuálních elit mu to „žral“.

Jako by všechno zlo na Středním východě pocházelo z toho, že Izrael brání vzniku palestinského státu. Jako by jen kvůli tomu svrhli iránský ájatláhovův šáha, jako by jen kvůli tomu syrský režim Háfize Asada zmasakroval „své“ islamisty ve městě Hamá, jako by jen kvůli tomu irácký Saddám Husajn zplynoval „své“ Kurdy, osm let válčil s Íránem, okupoval a anektoval maličké Kuvajty... Izrael byl rád, že s koncem palestinského povstání, s nástupem neskrývané agresivity Hamásu a s rostoucími jadernými ambicemi Íránu se onoho klíče zbavil. Teď se ale vrací v pozměněné podobě. Však také Netanjahu návštěvu shrnul slovy, že společně s Obamou „usilují o obnovu mírového procesu a hledají způsoby, jak do něj zapojit vnější zdroje z arabského světa“. Vida, muž, který považoval mírový proces za ztracený a samo to slovo málem za neslušné, se k němu hlásí. Jediné slovo, které Bibi odmítá zcela zásadně, je tak jen „palestinský stát“. Ale věcně už ho akceptoval.

CO USLYŠÍ KÁHIRA

Jak už bylo řečeno, Obama se shoduje s Bibim, že největší hrozbou je Írán. Tady hovoří de facto jedním jazykem. Ale liší se v náhledu na možné řešení.

Bibi chce, aby Amerika stanovila pro Írán přesná časová ultimáta, a argumentuje tím, že iránský jaderný program vnímají

jako hrozbu i jiné muslimské – dodejme, že na rozdíl od Íránu nikoliv šíitské, ale sunnitské – země, zejména Egypt a Saúdská Arábie.

Obama chce Írán naopak zaangažovat, jednat s ním, vtáhnout ho do spolupráce, a aby měl v ruce pádný argument pro muslimské země, které se též cítí Íránem ohroženy, chce jim nabídnout něco konkrétního – perspektivu palestinského státu, přesnější plán, jak tuto perspektivu uskutečnit.

Blíží se 12. červen, kdy Íránci zvolí prezidenta. Bude jím opět neblaze proslulý Ahmadínežád, nebo někdo racionálnější, vstřícnější a ochotnější k dohodě? Odpověď na tuto otázku Obamovi napoví o šancích pro jeho vizi. Proto o týden dříve, 4. června v Káhiře, pronese své poselství muslimskému světu. V tom projevu vyrukuje i se svým plánem pro Blízký východ, pro Izrael a Palestinu.

Plánů pro Blízký východ bylo už navrženo tolik, že si člověk ani na všechny nevzpomene. Chce-li však Obama představit ten svůj při projevu k muslimskému světu, asi vyjde z muslimské představy, tedy ze saúdskoarabského plánu z roku 2002. A ten nabízí arabské uznání Izraele a mír výměnou za stažení na hranice z roku 1967, vznik palestinského státu a „spravedlivé řešení“ (rozuměj návrat do Izraele) otázky arabských uprchlíků z roku 1948. Na to Izrael nikdy nepřistoupí. Ale Washington prý tlačí na arabské státy, aby se práva na návrat vzdaly – uprchlíky po 61 letech buď přijaly za své, nebo je nechaly usadit na Západním břehu Jordánu. Vyrukuje-li Obama s takovým plánem, Bibi bránící se palestinskému státu by pak působil jako nepřítel vši humanity.

ZBYNĚK PETRÁČEK

Vyřešme palestinský stát, a od toho se odvine i řešení ostatních problémů, hlavně Íránu. Foto Karel Cudlín.

Kalendárium

Před **375 lety** zemřel v Mladé Boleslavi (tehdy: Jungbunzlau) význačný finančník a obchodník, jedna z pozoruhodných postav renesanční Prahy, **JAKUB (JAKOB) BAŠEVI Z TREUENBURGU**. Narodil se roku 1570 ve Veroně, do Prahy přišel se svým bratrem Samuelem v 90. letech 16. století a už r. 1599 získali od Rudolfa II. řadu nebývalých výsad: právo svobodného obchodování, volného pohybu po rakouských a německých zemích bez zvláštního označení, právo být souzeni císařem apod. Baševi se stal mužem vysoké politiky: pracoval s předními šlechtici a byl bankéřem tří českých králů. Pokud ho potřebovali, oceňovali panovníci jeho schopnosti, Ferdinand II. mu dokonce roku 1622 udělil šlechtický predikát a erb (druhý nepokřtěný Žid v Rakousku musel na takovou poctu čekat dalších 150 let). Titul byl dědičný a jeho nositel získal všechna práva vysoké šlechty, zvláštní diplom mu dovozoval svobodně se stěhovat, kupovat domy a pozemky po celé říši a osvobodil ho od většiny daní a mýt. Jako dvorní úředník mohl vstoupit u dvora, směl si postavit synagogu, platit si rabína, napsat sám svůj kšaft apod.

Roku 1616 se Baševi stal představeným pražské židovské obce. Pokračoval tu v mecenášské, stavitelské i organizační práci Mordechaje Maisela, byl však výbojnější a také více riskoval. Zatímco např. Maisel bydlel v nenápadném malém domku, Baševi si postavil v přeplněném ghettu velký šlechtický palác (byl zbořen koncem 19. století). Za pomoci svých šlechtických příznivců chránil Židy v zemi, v Praze postavil lázně, špitál a Velkodvorskou synagogu. Hlavně díky němu získali pražští Židé po Bílé hoře povolení k nákupu řady domů konfiskovaných exulantům, a mohli tak načas vyřešit katastrofální bytovou situaci. Rozšíření ghetta vyvolalo velké pobouření křesťanských Pražanů; k tomu, že se jejich nenávisť zaměřila hlavně na Baševiho, přispěla bezesporu i jeho účast na aféře „dlouhé mince“.

Ferdinand II., jemuž se po Bílé hoře nedostávalo hotových peněz, jmenoval roku 1622 konsorcium, které získalo monopol na ražbu mincí v českých zemích a v Dolních Rakousích, výhradní právo na nákup

neraženého stříbra a předkupní právo na stříbro z českých dolů. Členy konsorcia byli Karel z Lichtenštejna, Albrecht z Valdštejna, Pavel Michna z Vacínova a deset do dneš neznámých šlechticů (zřejmě blízkých dvoru), v Praze usedlý nizozemský obchodník Hans de Witte a Jakub Baševi.

Brzy poté, co společnost zahájila činnost, začaly růst ceny stříbra. Zisky konsorcia klesaly a jeho členové začali snižovat hodnotu ražené mince. Základní ustanovení o devaluaci bylo zakotveno už ve smlouvě, nešlo tedy v plném slova smyslu o podvod, ale počínání konsorcia mělo tak neblahý vliv na ekonomiku země, že císař musel v roce 1623 nařídit snížení nominální hodnoty mince až o 91,89 %. Státní bankrot zruinoval majitele vyšších hotovostí a dlužníky a vyvolal všeobecnou drahotu. Podle

Baševiho náhrobek na židovském hřbitově v Mladé Boleslavi. Foto J. Kindermann.

historika Josefa Janáčka vina neležela ani tak na de Wittovi a Baševim, kteří obstarávali profesionální práci (ražba mincí, nákup pagamentu), jako spíše na jejich tichých společnicích, kteří pobírali obrovské zisky a bez jejichž přímé podpory by k tak dalekosáhlému znehodnocení měny nemohlo dojít.

Roku 1627 zemřel Karel z Lichtenštejna, hlavní garant konsorcia a Baševiho ochránce. Ač není prokázáno, že se Baševi obohatil „dlouhou mincí“ stejně jako jeho společníci, nechal císař bankéře padnout. Byl na základě falešného obvinění uvězněn, po 40 týdnech se mu však podařilo uprchnout do Jičína k Albrechtovi z Valdštejna. Byl zcela bez prostředků, ale brzy se stal jedním ze strůjců prosperity frýdlantského panství. „Obratem dokázal rozvinout ohromnou a na jičínské poměry zcela nevídanou iniciativu: obstarával dodávky běžného zboží pro vévodu ze zahraničních trhů, ujímal se obchodu s vlnou, zprostředkoval odbyt sukna z Liberce a zřídil sklad plátna ve Frýdlantu, dodával do Prahy mléčné výrobky z frýdlantského panství.“ (J. Janáček) Baševiho definitivní konec přišel s Valdštejnovým zavražděním v únoru 1634. Podařilo se mu sice uprchnout z Jičína a najít nadějný úkryt v mladoboleslavském ghettu, za necelé tři měsíce, (**2. 5. 1634**), tu však zemřel.

Jeho jmění bylo zabaveno, nemajetní potomci žili pak v pražském ghettu ještě několik desetiletí.

TOMÁŠ PĚKNÝ

BELGIE: Překročení hranice

Dva miliony osobních spisů cizinců z období 1835–1943 předal belgický úřad státní bezpečnosti (cizinecká policie) do Královského ústředního archivu. Při této příležitosti uspořádal koncem března Královský archiv ve svém bruselském sídle odbornou konferenci, věnovanou těmto dokumentům. Účastníkům konference představili archiváři výsledky své práce, historici prezentovali projekty, vzniklé na základě vyhodnocení tohoto uceleného a informačně bohatého pramene. Spisy sehrály také významnou roli při pátrání po osobách pronásledovaných za 2. světové války: téměř 95 % Židů, kteří žili ve 40. letech 20. století v Belgii, byli emigranti z evropských zemí; mnozí přišli s představou, že se odtud snáze dostanou do USA nebo do Palestiny. (Proto se také ve 30. letech rozrostla židovská komunita v Antverpách. O tom viz Rch 4/2009.)

Ze stejného zdroje čerpaly i projekty Národního památníku pevnosti Breendonk a Židovského muzea deportace a odboje v Mechelenu. Projekt památníku s názvem *Nejsem jen číslo* vrací dosud neznámým lidem z řad vězňů tváře a přibližuje jejich životní osudy; památník v současné době připravuje novou interaktivní expozici, kde bude možné zrekonstruovat osudy 3500 osob. Muzeum v Mechelenu, které právě vydalo publikaci *Mechelen-Auschwitz 1942–44. Zničení belgických Židů. 28 transportů, 18 522 portrétů*, přišlo v roce 2007 s projektem *Transport XX*, kde ukazuje namísto transportních čísel tváře 1200 ze 1636 osob zařazených v dubnu 1943 do transportu, který se pokusili osvobodit belgičtí odbojáři (do konce března bylo fotografie možné vidět v Královském parku v Bruselu).

Osobní spisy, uložené zatím na cizinecké policii, začaly být v posledních letech více využívány veřejností. (Pomocí spisů by bylo možné zrekonstruovat např. československou emigraci v Belgii ve 20. století.) Historici a archiváři si uvědomují význam zachovaného fondu a Královský ústřední archiv se snaží získat finanční prostředky, které by mu umožnily pokračovat v dosavadní praxi ukládání osobních spisů v depozitářích. Vzhledem k velkému množství dokumentů, které by tu měly být ještě uloženy (na cizinecké policii leží ještě na 4 miliony osobních složek), si kladou otázku, zda je nutné uchovat všechny spisy po roce 1950, jak by měl proběhnout výběr osob, jejichž dokumentace bude uložena v archivu, případně jak pomocí techniky zmenšit fyzický rozsah fondu.

JITKA MLSOVÁ CHMELÍKOVÁ, Brusel

ŽIDOVSKÁ OBEC V PRAZE

(společenský sál, Maiselova 18)

Káva o čtvrté

■ V úterý **2. června** v 15.00 přijde na obec vzácný host: arcibiskup pražský, metropolita a primas český, kardinál **Miloslav Vlk**. Připravil a moderuje Honza Neubauer.

Podvečer Yvonne Přenosilové

■ V úterý **9. června** od 15.00 mezi námi přivítáme filmovou a divadelní herečku **Nadu Konvalinkovou**. (Pořad se koná za finanční podpory Magistrátu hl. m. Prahy. Změna programu vyhrazena.)

Jazzový podvečer

■ V neděli **21. června** v 17.30 zveme na jazzový podvečer s názvem *Ze století do století*. Hot & Sweet Orchestra uvádí Petr Hasman. (Změna programu vyhrazena.)

Prohlídka Jeruzalémské synagogy

■ Dne **21. června** se uskuteční prohlídka s průvodcovským výkladem v Jeruzalémské synagoze, a to v 11.30 anglicky a dále vždy ve 13.00, 14.00 a 15.00 česky.

KONCERT VE ŠPANĚLSKÉ SYNAGOZE

■ Ok Tours ve spolupráci s Židovským muzeem v Praze zvou na koncert amerického sboru z Kalifornie **The Gunn High School Choir**, který se koná ve Španělské synagoze ve středu **17. června** od 19.00. Na programu je výběr z židovských písní a ze spirituálů. Sbor byl založen v roce 1991 a získal řadu ocenění (např. první ceny na festivalu v New Yorku, San Diegu a ve Vancouveru). Vstupné zdarma. Zájemci si mohou vstupenky vyzvednout v sekretariátu ŽOP ve 2. patře.

JOSEPH MALOVANY V PRAZE

Dne **25. června** v 18.00 vystoupí v Jeruzalémské synagoze v Praze slavný kantor **Joseph Malovany**. Pochází z Izraele, kde začal studovat dirigentství, absolvoval studia liturgické hudby a působil jako kantor v Tel Avivu. Od roku 1973 je kantorem newyorské synagogy na 5. avenue, současně působí jako profesor na Yeshiva University v NY a děkan moskevské Akademie židovské hudby. Pořádá koncerty liturgické hudby v USA, v Evropě a Izraeli. Pro svůj sytý tenor je zván i na operní jeviště; tyto nabídky sice odmítá, ale účinkuje v oratoriích a sólových symfonických partech. Za svou práci a umění získal mnoho ocenění po celém světě.

V Praze zazpívá za klavírního doprovodu Jaroslava Šarouna u příležitosti konference o osudu majetku obětí holocaustu. Členové ŽOP mají vstup zdarma.

Současně zveme na ranní bohoslužby se studenty kantorského zpěvu v Jeruzalémské synagoze **27. června** v 9 hodin.

KULTURNÍ POŘADY

Petr (Pedro) Hasman a jeho kornet. Foto archiv.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V PRAZE

(Maiselova 15, 3. patro)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstup na ně je 20 Kč.

■ 2. 6.: *Blízký východ včera a dnes*. Arabský poloostrov, Jemen: Židé v Jemenu dnes. Cyklus přednášek Ing. Jana Neubauera.

■ 3. 6.: *Základy judaismu v pojetí pražského Maharala*. Cyklus přednášek vrchního rabína K. E. Sidona věnovaný 400. výročí úmrtí r. Jehudy Löwa ben Becalela.

■ 4. 6.: *Stolpersteine – kameny, o které můžete zakopnout*. Projekt německého umělce Güntera Demnig, který je vzpomínkou na oběti nacismu. „Stolpersteine“ zapuštěné do dlažby chodníků označují místa, kde oběti nacismu žily a pracovaly. Projekt v Praze prezentují Z. Kalvach, B. Lípanská a B. Matuška.

■ 8. 6.: *Nebe nad námi – Ha-šamajim me-alejnu*. Svět očima žen vážně i s humorem. Povídky Rut Sidonové přečte Taňa Fischerová, písněmi a hrou na kytaru doprovodí Jana Rychterová, režii má Olga Strusková.

■ 10. 6.: *Vývoj synagogální architektury Moravy a Slezska*. Přednáška ing. arch. Jaroslava Klenovského z cyklu *Židovské památky v Čechách a na Moravě*.

■ 11. 6.: *Krátká dlouhá cesta* – prezentace projektu Fedora Gála, spojená s promítáním stejnojmenného filmu. Více o projektu na www.kratkadlouhacesta.cz.

■ 16. 6.: *Winton Train – inspirace dobrem*. Olga Menzelová představí projekt na počest Sira Nicholase Wintona, v jehož rámci byly mj. vyhlášeny soutěže pro studenty středních a vysokých škol. Akce vyvrcholí 1. září, kdy bude vypraven dobový „Winton Train“, který projede tehdejší trasou Praha – Londýn. Více informací na www.wintontrain.eu.

■ 18. 6.: *Duo Brikcius – 2 Cellos Tour*. Na programu jsou prakticky neznámá díla známých autorů pro nezvyklé obsazení dvou violoncell – Luigiho Boccheriniho, Wolfganga Amadea Mozarta, Gioacchiniho Rossiniho, Gideona Kleina, Ireny Kosíkové ad. Účinkují violoncellisté – sourozenci Brikciusovi. Vstupné 60 Kč.

■ **Nedělní program pro děti a jejich rodiče:** 14. 6. ve 14.00: *Lviček Arje slaví Šavuot* (den darování Tóry). Program pro děti a rodiče spojený s prohlídkou Židovského Města.

Jednotné vstupné 50 Kč. Více o nedělních dílnách na www.jewishmuseum.cz/vkc.

■ Upozornění: **V červenci a srpnu se kulturní programy ve VKC ŽMP nekonají, začínáme znovu v září 2009.**

Výstavy v prostorách VKC

■ **Židovské vzdělávání a školství**. Výstava provádí historii židovského vzdělávání od biblických dob až po současnost, seznamuje s různými formami židovských škol, hlavními obdobími židovské vzdělanosti a některými jejími představiteli.

VZDĚLÁVACÍ A KULTURNÍ CENTRUM ŽM V BRNĚ

(tř. Kpt. Jaroše 3, 602 00 Brno)

■ Není-li uvedeno jinak, začínají pořady v 18.00 a vstup na ně je 20 Kč.

■ 2. 6.: *Jeruzalém a Řím*. Přednáška ThMgr. Milana Klapetka, jejíž volné pokračování „Jeruzalém a Athény“ plánujeme na září.

■ 4. 6.: Eva Dobšíková: *Naše doba a my v ní* – uvedení nové knihy, kterou vydalo nakladatelství Cesta v letošním roce.

■ 16. 6.: *Kdo jsem, že doufám* – kompozice z literární tvorby Karola Sidona. Pro rozhlas připravila Marie Walterová.

■ 18. 6.: *Poslední dny Sophie Schollové* – další film z cyklu *Filmy smrti, naděje a života – holocaust ve filmu*. Drama, Německo, 2005, 117 min. Režie: Marc Rothemund.

■ 21. 6. v 15.00: *Šavuot*. Dílna pro rodiče s dětmi od 5 let. Vstupné 30 Kč.

■ 25. 6. v 17.00: Prohlídka brněnského židovského hřbitova s jeho správcem Petrem Špunarem. V rámci cyklu *Gan chajim – Zahrada života*. Vstupné 20 Kč.

■ V červnu můžete v sále VKC zhlédnout výstavu fotografií *Můj milovaný Izrael* Jindřicha Buxbauma z olomoucké židovské obce.

KULTURNÍ PROGRAM V HAGIBORU

(Vinohradská 159, Praha 10)

■ 3. června od 14.30: *Šavuot* – beseda s vrchním rabínem K. E. Sidonem.

■ 11. června v 15.30: pěvecké odpoledne s **Lucií Silkenovou**.

■ 18. června v 15.30: brazilské, řecké a židovské písně zpívá **Katarína Havlínová**.

SALON PRAHA

■ V rámci Židovských salonů – mezinárodního projektu, který se od r. 2006 zabývá vyjádřením židovské zkušenosti prostřednictvím kultury a umění – se koná *Salon Praha*. Uskuteční se dne **10. června** od 16 do 23 hodin v hale C, Drahobejlova 15, Praha 8 (sta-

nice metra Českomoravská). Salon představí interaktivní umění, hudbu a design za účasti umělců a studentů z České republiky, Izraele, Slovenska, Švýcarska, Finska a Polska. Pražské téma se jmenuje Door (Dveře) a pojednává problematiku místa, domova, hranic a identity v umění. Od osobních hranic až po domov versus galerie, časopis, internet či hranice politické korektnosti, cenzury a sobody slova.

Z Izraele na salon přijdou Jaša Rozov, Avi Mograbi, Šlomi Jaffe, Guy Sagee, Oded Ezer, Ejtan Ben Moše, Avital Santo, Tamara Mojzes a Michael Kolcheský, z českých umělců se představí Michal Bielický, Ivan Vosecký, Richard Wiesner, skupina Pode Bal aj. Salon zahrnuje i divadlo, přednášky a diskuse, prezentace a interaktivní dílnu. Moderují Peter Gyori a Michaela Sidenbergová. Vstup volný. (Více na www.jewishsalons.net.)

SYNAGOGA V TURNOVĚ

- 8. června v 17.00 se v Městské knihovně v Turnově koná přednáška paní Věry Roubalové-Kostlánové z Rafael Institutu Praha na téma *Lze léčit trauma holocaustu?*
- 16. června v 17.00 se koná koncert vážné hudby sourozenců Brikiusových.
- 20. června v 17.00 se koná přednáška *Kořeny antisemitismu*.

FRANZ PETER KIEN

■ Do konce července je v Malé pevnosti v Terezíně instalována výstava k 90. narozeninám židovského výtvarníka a básníka **Franze Petera Kiena** (1919 Varnsdorf–1944 Osvětim) s názvem *Myslím, miluji a nenávídím v barvách, ve tvarech*, jež představuje jeho uměleckou tvorbu. Současně tu je prezentována Kienova monografie od Eleny Makarovové a Iry Rabina. (K výstavě se v Rch vrátíme v některém z příštích čísel.)

BRUNDIBÁR VE ŠPANĚLSKU

■ V rámci cyklu *Judaismus a dramatické umění*, pořádaného Nadací Českého židovského města a katedrou Ferratera Mory na Gironské univerzitě, se konala 20. května v Nachmanidově studijním ústavu v Gironě přednáška *Brundibár, dětská opera o toleranci*, již pronesl šéf katedry, prof. Terricabras. Po přednášce byly předvedeny úryvky z této opery Hanse Krásy na libreto Adolfa Hoffmeistera z roku 1938, která se hrála významnou roli v ghettu Terezín.

Letos v únoru a březnu připravilo Královské divadlo v auditoriu Univerzity Karla III. v Madridu jako součást pedagogického projektu pět představení celé opery *Brundibár* ve španělské adaptaci. Scénickou režii měl Eduardo Bazo, hudební režie se ujal Joan Cerveró, šéfdirigent Valencijského symfonického orchestru. Už dříve zhlédli toto nastudování *Brundibára* se členy tří dětských sborů mladí diváci ve městech Pamplona, Oviedo a Bilbao. (jk)

VÝZVY ZPRÁVY

INZERCE

SCHŮZE SŽOV

■ Setkání Sdružení židovských odbojářů a vojáků se koná ve čtvrtek **11. června** v 10.00 hodin ve 3. patře Židovské radnice. Na programu je mimo jiné vzpomínka na Jiřinu Kopoldovou a Bedřicha Kopolda.

Výbor SŽOV

WIZO

■ Milé členky, srdečně vás zveme na poslední předprázdninovou členskou schůzi, která se uskuteční dne **17. června** od 15 hodin v restauraci Šalom (Maiselova 18, P 1). Těšíme se na vaši účast. Výbor se sejde 10. června od 15 hodin v Jáchymově ulici. *ve*

PODĚKOVÁNÍ

■ Židovská obec v Praze děkuje paní **BARBOŘE MALÍKOVÉ** za finanční dar na obnovu židovského hřbitova v Kostelci u Křížků.

TEREZÍNSKÝ DENÍK (1941–1945)

■ Pražské nakladatelství p3k vydává deníkové záznamy Evy Roubíčkové (nar. 1921) z terezínského ghettá. Kniha je nejen svědectvím o osudu konkrétního člověka, ale současně autentickým historickým materiálem, přibližujícím život v ghettu. Zachycuje popravu v počátečním období existence ghettá, vlny transportů odvážejících židovské vězňe na východ, tzv. zkrášlování ghettá před návštěvou delegace Červeného kříže apod. Deníkové záznamy jsou doplněny poznámkovým aparátem, odborným historickým komentářem a podrobným plánem ghettá.

Kniha má 192 stran, cena v knihkupectvích je 239 Kč, při objednání přes e-shop na www.p3k.cz nebo e-mailem objednavky@p3k.cz 199 Kč (+ poštovné). Více informací najdou čtenáři na www.p3k.cz.

EINSTEIN V PRAZE

■ „Literární výlety“ Eugena a Zuzany Brikiusových jsou věnovány významným událostem (např. výročí vzniku republiky), nebo zajímavým osobnostem (Canetti, Torberg, Kafka, Werfel, Brod, Hašek, T. G. M. aj.). Literární výlet č. 14 chce připomenout 130. výročí narození Alberta Einsteina. Proběhne jako putování po místech, kde v Praze žil a působil, s rekonstrukcemi událostí, jejichž byl protagonistou. Výlet začne **22. 6. 2009 v 16.30** na nádvoří Vojenského historického ústavu (U Pa-

mátníku 2, Praha 3) a povede přes Žižkov, Vinohrady (zahradu Českého rozhlasu v Dykové ul. č. 14), Nové Město, Smíchov a Pohořelec do areálu nadace Agnes na Brusnici (Jelení 15), kde se odehraje garden party se závěrečnými výstupy einsteinovského dramoletu. Na výlet č. 14 přispěly Hl. město Praha a Nadace Židovské obce v Praze. *red*

TEL AVIV VE VÍDNI

■ Ve Vídni se teď nachází „pláž Tel Aviv“. Kolem 1000 m² písečné plochy a na ní téměř 200 originálních plážových židlíček přímo z Tel Avivu naleznete u Dunajského kanálu v centru rakouské metropole. Podnětem ke vzniku unikátní pláže byly oslavy stoleté existence „bílého“ města (viz Rch 4/2009). Projekt vznikl za spolupráce Velvyslanectví Státu Izrael a města Vídně.

Pláž Tel Aviv je přístupná již od 1. května. Za pěkného počasí je otevřena ve všedních dnech od 12.00 do 24.00, o víkendech od 10.00 do 24.00; více na www.telavivbeach.at. *mk*

VÝZVA

■ Židovské muzeum v Praze prosí o jakékoli informace o současném pobytu sourozenců Naděždy (nar. asi 1931–33, současně příjmení není známo) a Miroslava Chvalovských, kteří pocházeli z Jičína. Jejich otec byl za války v zahraniční armádě, matka Emilie, roz. Goliathová (nar. 18. 8. 1902), byla vězněna ve Svatobořicích, od 28. 11. 1944 v Terezíně. Děti ukrývali manžel Čihulovi na svém statku ve Vlčkovcích. Podle dostupných informací žila matka s dětmi po válce krátce v Jičíně, později celá rodina i s otcem v Hodoníně. Po únoru 1948 otec unikl zatčení a podařilo se mu uprchnout za hranice. O přechod hranice se pokusila i matka s oběma dětmi. Matka byla na hranici postřelena a nebyla schopna dalšího pochodu. Syn se k ní vrátil, dcera Naděžda pokračovala a přechod se jí podařil.

Pokud někdo z vás Naděždu a Miroslava Chvalovských zná a má o jejich současném pobytu nějaké informace, popř. ví další skutečnosti o jejich osudu, sdělte to prosím na adresu: Židovské muzeum Praha, oddělení pro dějiny šoa, U Staré školy 1, 110 00 Praha 1, tel. 221 711 527.

INZERCE

■ Pronajmu prostorný 2+1 (72 m²) v památkově chráněném domě se zahradou v Kladně. Nájem: 8000 Kč měsíčně (bez poplatků). Tel. 602 460 930, magdalenaraj@yahoo.com.

■ Prodám byt 2+kk po kompletní rekonstrukci v ul. Elišky Krásnohorské, Josefov. Cena 7,7 milionu CZK. Info: na 739 500 573 nebo grafitix@quick.cz.

ŽNO BANSKÁ BYSTRICA

V měsíci **júni** má sviatok narodenín člen ŽNO Banská Bystrica pán Juraj Strelinger, nar. 15.6. – 60 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO BRNO

V **červnu** oslavujú narodeniny naši členové: pan Pavel Fried, nar. 13.6. – 79 let; paní Růžena Hanáčková, nar. 9.6. – 59 let; paní Judita Havelková, nar. 20.6. – 49 let; paní Marcela Hřebíčková, nar. 16.6. – 80 let; pan David Mayer, nar. 2.6. – 30 let; pan Josef Ondra, nar. 11.6. – 51 let; pan Petr Pisk, nar. 28.6. – 35 let; paní Věra Stehlíková, nar. 29.6. – 83 let, a paní Iva Vlčková, nar. 25.6. – 28 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO DĚČÍN

V **červnu** oslavují: pan Oleksander Shytyi, nar. 5.6. – 48 let; slečna Naděžda Tyrpaková, nar. 7.6. – 15 let; paní Channa Šimonová, nar. 12.6. – 24 let; paní Olga Bauerová, nar. 14.6. – 33 let; paní Marie Košařová, nar. 14.6. – 62 let; pan Tomáš Bartoň, nar. 14.6. – 48 let; paní Jana Palkovičová, nar. 17.6. – 59 let; paní Ella Valentová, nar. 17.6. – 98 let; pan Petr Wellemín, nar. 17.6. – 58 let; pan Ivan Kohout, nar. 19.6. – 25 let; pan Vladimír Erban, nar. 22.6. – 57 let; paní Nikola Wellemínová, nar. 22.6. – 32 let; pan Kirill Postovit, nar. 24.6. – 45 let; pan Daniel Malý, nar. 26.6. – 41 let; paní Ruth Žáková, nar. 26.6. – 84 let; paní Anna Poskočilová, nar. 28.6. – 69 let, a paní Ljubov Tyrpaková, nar. 30.6. – 49 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO KARLOVY VARY

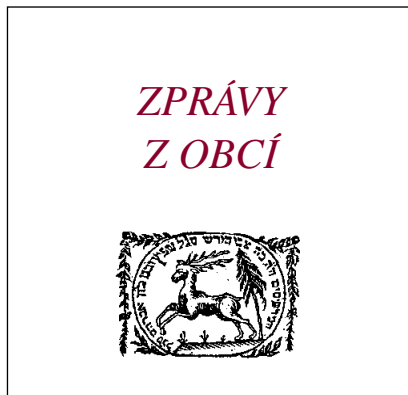
V **květnu** blahopřejeme panu Janu Tichému, nar. 8.5. – 60 let, a panu Petrovi Rubínovi, nar. 11.5. – 37 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO KOŠICE

V **júni** oslavují: paní Etela Rotsteinová, nar. 27.6. – 97 rokov; paní Katarína Hexnerová, nar. 8.6. – 93 rokov; paní Gizela Davidovičová, nar. 2.6. – 92 rokov; paní Helena Kleinová, nar. 23.6. – 90 rokov; paní Mariana Bogdanová, nar. 18.6. – 86 rokov; paní Lívia Jakubovičová, nar. 21.6. – 85 rokov; pán Alfréd Novák, nar. 7.6. – 84 rokov, a pán Gabriel Klein, nar. 30.6. – 70 rokov. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO LIBEREC

V **červnu** oslaví své narodeniny: paní Margit Příborská, nar. 4.6. – 82 let; pan Pavel Gerö, nar. 6.6. – 63 let; paní Gabriela Rocek, nar. 17.6. – 27 let; slečna Domi-

nika Machová, nar. 18.6. – 10 let, a pan RNDr. Michal Hron, nar. 18.6. – 60 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OLOMOUC

V **červnu** oslaví životní jubilea naši členové: pan Zigmund Deutsch, nar. 5.6. – 78 let; paní Zuzana Dobrá, nar. 2.6. – 84 let; paní Louisa Karpfenová, nar. 1.6. – 88 let; paní Věra Strouhalová, nar. 13.6. – 62 let; paní Mgr. Zuzana Talášková, nar. 25.6. – 44 let, a paní Daniela Zavadilová, nar. 23.6. – 71 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO OSTRAVA

V **červnu** slaví narodeniny tito naši členové: pan MUDr. Antonín Bělař, nar. 15.6. – 65 let; pan Ing Tomáš Boroš, nar. 4.6. – 63 let; paní Eva Večeřová, nar. 14.6. – 50 let; paní Adriana Malá, nar. 13.6. – 57 let; pan Jindřich März, nar. 26.6. – 72 let; paní Jarmila Nováková, nar. 19.6. – 76 let; paní PhDr. Milena Slaninová, nar. 13.6. – 63 let; paní Edita Tůmová, nar. 23.6. – 89 let, a paní MUDr. Hana Vavřečková, nar. 24.6. – 71 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PLZEŇ

V **červnu** oslaví narodeniny: pan Pavel Lederer, nar. 8.6. – 70 let; paní Eva Lišková, nar. 30.6. – 80 let; pan Ing. Ivan Martin, nar. 25.6. – 61 let; paní Eva Poráková, nar. 28.6. – 76 let; pan Karel Bloch, nar. 21.6. – 77 let; paní Helena Becková, nar. 8.6. – 62 let; paní Anna Šubrtová, nar. 7.6. – 81 let; paní Věra Süsová, nar. 26.6. – 79 let, a pan Adolf Stárek, nar. 16.6. – 79 let. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO PRAHA

V **červnu** oslavují: paní Liselota Bartovská, nar. 2.6. – 88 let; pan Arnošt Brichta, nar. 28.6. – 88 let; paní Eva Černá, nar. 23.6. – 86 let; paní Albertina Farská, nar. 5.6. – 88 let; pan Alex Feuerstein, nar. 20.6. – 91 let; pan Vojtěch Gregor, nar. 13.6. – 91 let; paní Erika Hartmannová, nar. 12.6. – 90 let; paní Hana Hnátová, nar.

20.6. – 85 let; paní Helena Horáčková, nar. 4.6. – 75 let; paní Lenka Kalinová, nar. 11.6. – 85 let; paní Františka Kindová, nar. 29.6. – 93 let; paní Hana Mullerová, nar. 8.6. – 87 let; paní Fany Pytelková, nar. 20.6. – 82 let; paní Karla Reková, nar. 24.6. – 86 let; pan Zdeněk Roubal, nar. 21.6. – 83 let; paní Alice Rubešová, nar. 29.6. – 89 let, a paní Marie Vítovcová, nar. 15.6. – 81 let. *Ad mea veesrim šana!*

Úmrtí:

Ve věku 82 let zemřela dne 11. 5. v Praze spisovatelka, statečná žena Věra Weislitzová-Lustigová. Zkušenost své ostravské rodiny z šoa, během níž ztratila na sto dvacet příbuzných včetně obou rodičů, vypověděla ve sbírce básní *Dcera Olgy a Lea*. Pohřeb se konal 13. 5. na Novém židovském hřbitově. *Zichrona livracha!*

ŽNO PREŠOV

V měsíci **júni** má sviatok narodenín člen ŽNO Prešov pán Ing. Hardy Eckhaus – 55 rokov. Úprimne mu k tomuto jubileu gratulujeme. *Ad mea veesrim šana!*

ŽNO RIMAVSKÁ SOBOTA

V měsíci **júni** mají sviatok narodenín: pán MUDr. Ladislav Šinkovič, nar. 11.6. – 73 roky; paní Ing. Judita Gáborová, nar. 13.6. – 74 rokov, a paní Kornélia Wirtschafterová, nar. 28.6. – 83 roky. *Ad mea veesrim šana!*

ŽO TEPLICE

V **červnu** oslaví narodeniny tito naši členové: pan Tomáš Burger, nar. 4.6. – 37 let; paní Erna Chaloupková, nar. 9.6. – 82 let; paní Marianne Lebovičová, nar. 21.6. – 93 let; pan Bedřich Selinger, nar. 19.6. – 89 let; paní Drahomíra Krásová, nar. 5.6. – 54 let, a paní Alena Šplíchalová, nar. 30.6. – 59 let. *Ad mea veesrim šana!*

ZA ONDŘEJEM ERNYEIEM

V neděli 19. dubna tohoto roku pohtlil pražskou židovskou obec hluboký smutek. Po dlouhé nemoci nás opustil náš oblíbený muzikant, bendžista Ondřej Ernyei, ladič pian, skvělý organizátor, otec dvou krásných dcer a dědeček mnoha vnoučat.

Ondřej byl člověk nesmírně vitální, laskavý, který svým mírným, tichým hlasem dokázal pokaždé pronést ta správná slova, ať už útechy nebo humoru.

Kromě členů židovské obce se této smutné události zúčastnili také Ondřejovi jazzoví kolegové z kapel, se kterými hrával.

Není náhodou, že se pohřbu zúčastnilo přes tři sta lidí.

Ondro, Ondřejíčku, budeš nám chybět...

V. F. Eisenbergerová

PAPEŽ VE SVATÉ ZEMI

V květnu podnikl papež Benedikt XVI. osmidenní cestu na Blízký východ. Navštívil Jordánsko, Izrael i palestinská území. Setkal se s prezidentem Peresem, premiérem Netanjahuem, palestinským předákem Mahmúdem Abbásem, v Jad vašem hovořil s přeživšími holocaustu, setkal se s představiteli křesťanů a muslimů. Byl u Zdi nářků, vedl mši v Jeruzalémě a v Nazaretu, vstoupil na většinu křesťanských, židovských a muslimských posvátných míst. Navštívil také palestinský uprchlický tábor u Betléma. Hned po příjezdu do Izraele se jasně ohradil proti antisemitismu a popírání holocaustu. Aktéry blízkovýchodního konfliktu vyzval k ukončení násilí („Už žádné krvavé prolití, žádný boj, žádný terorismus, žádnou válku“) a vyslovil se pro existenci dvou samostatných států. Hovořil také o bezpečnostní zdi: „Když jsem šel kolem ní, modlil jsem se za budoucnost, v níž by lidé ve Svaté zemi mohli žít společně v míru a souladu, aniž by pro svou bezpečnost a separaci potřebovali takové nástroje.“

MĚSÍC ŽIDOVSKÉHO AMERICKÉHO DĚDICTVÍ

Americký prezident Barack Obama vyhlásil květen jako měsíc židovského amerického dědictví. Prohlásil, že „bez podílu židovských Američanů by Spojené státy nebyly zemí, jakou jsou“, a vyzval, aby si Američané židovské dědictví náležitě připomínali. „Židovští Američané nezměrně obohatili náš národ. Nepoddali se útrapám a překonali překážky, kterým čelí všichni přistěhovalci, a ještě dokázali nové zemi nesmírně přispět,“ řekl Obama. Zmínil vysoký podíl Židů v americkém umění, vědě, ve státní správě a v armádě. Měsíc židovského dědictví v Americe se konal již potřetí, poprvé jej vyhlásil prezident George W. Bush roku 2006.

DEMJANJUK VE VĚZENÍ

V květnu byl vydán z USA do Německa válečný zločinec, strážce ve vyhlazovacích táborech Treblinka a Sobibor, Ukrajinec Ivan (John) Demjanjuk (nar. 1920), pro svou brutalitu zvaný „Ivan Hrozný“. Po válce se mu podařilo emigrovat do Spojených států. Roku 1986 byl deportován do Izraele, postaven před soud a odsouzen k smrti, ale pro nedostatek důkazů byl nakonec izraelským Nejvyšším soudem osvozen, takže se vrátil do Ameriky. Letos v dubnu nařídil soud jeho vydání do Německa s tím, že bude na základě nových materiálů souzen za smrt 29 000 lidí. Dnes čeká v Německu na soud v mnichovském vězení. Veškerá obvinění nadále odmítá.

ZPRÁVY ZE SVĚTA

Benedikt XVI. a Šimon Peres sázejí stromek v zahradě prezidentského paláce v Jeruzalémě. Foto ČTK.

PACHATELÉ Z BUENOS AIRES

Argentinský prokurátor nařídil zatknout Kolumbijce Samuela Salmana El-Redu (42), který je podezřelý, že roku 1994 pomáhal při přípravě teroristického útoku na židovské centrum v Buenos Aires. El-Reda patří k radikálnímu jádru islámské komunity v Argentině a je spřízněn s bývalým kulturním atašé íránské ambasády v Buenos Aires Moše Rabbanim, kterého kvůli účasti na útoku hledá Interpol. El-Reda se po útoku, v němž zahynulo 85 lidí a stovky byly zraněny, odstěhoval do Bejrútu. Podle prokurátora El-Reda útok připravoval a měl spojení s vůdci Hizballáhu v Libanonu.

PROTESTY PROTI KONCERTU

Kanadský židovský zpěvák a básník Leonard Cohen vyrazil na další turné. V květnu hrál pro šest tisíc diváků v New Yorku, chystá se do Francie, Rakouska a Německa, v srpnu do Prahy a v září do Izraele. Právě to mu vyčítají propalestinští aktivisté, v čele se členy Britského výboru pro palestinské univerzity, kteří zpěváka vyzývají, aby telavivský koncert zrušil, a posílají mu protestní dopisy. Setkali se i s Cohenovým manažerem. Sám zpěvák se zatím k žá-

doti nevyjádřil, v minulosti však Izrael vždy podporoval: dobrovolně se zúčastnil jomkipurové války a v osmdesátých letech tu dvakrát koncertoval.

NA POČEST FILIPÍNCŮ

V Parku holocaustu v izraelském městě Rišon LeCijon bude postaven památník na počest Filipínců, kteří za války poskytli útočiště evropským Židům. Do země, jež byla tehdy dominiem USA, bylo přijato přes 1000 židovských uprchlíků. Umožnilo to rozhodnutí prezidenta Manuela Quezona, který roku 1939 povolil přijmout 10 000 Židů ročně, podařilo se to však jen 1200, než zemi obsadili Japonci. Památník, který vytvořil filipínský umělec Jun Yee, má podobu tří ocelových otevřených dveří.

VOLBY DO UNESCO

Francouzský filosof a spisovatel Bernard-Henri Levi, spisovatel, nositel Nobelovy ceny za mír Elie Wiesel a režisér Claude Lanzmann vyzvali mezinárodní komunitu, aby zabránila zvolení egyptského ministra kultury Farúka Hosniho do čela UNESCO, vzdělávací, vědecké a kulturní organizace OSN. Tři přední židovští intelektuálové v otevřeném dopise připomínají, že Hosni volal po pálení izraelských knih a obvinil Židy, že „pronikají do světových médií“, aby v nich „šířili lži“. UNESCO se dosud chovalo jako jedna z mála institucí OSN k Izraeli vyvážené: našlo například prostředky na uchování architektury Bauhausu v Tel Avivu a odmítlo palestinskou kritiku, že archeologické vykopávky kolem jeruzalémského Starého Města poškozují palestinské zájmy. Nyní panuje obava, že pokud Hosni v říjnových volbách uspěje, organizace tuto smířlivou politiku vůči Izraeli opustí. **am**

חודש ירחון חדש
ROŠ CHODEŠ

Vydává Federace židovských obcí v ČR, Maiselova 18, 110 01 Praha 1, IČO: 00438341, www.fzo.cz Redakce a administrace: Izraelská 1, 130 00 Praha 3, Telefon / fax 242 487 330, e-mail: roschodes@sefer.cz. Redakce: Jiří Daniček, Alice Marxová, Tomáš Pěkný (šéfredaktor). Sekretariát a výtvarná spolupráce: Anna Tomášková. Vychází měsíčně, nevyžádané rukopisy se nevracejí. Číslo indexu 47 680. Distribuci pro předplatitele provádí v zastoupení vydavatele společnost Mediaservis s.r.o., Zákaznické centrum Moravské nám. 12D, 659 51 Brno, tel.: 541 233 232; fax: 541 616 160, e-mail: zakaznickecentrum@mediaservis.cz, reklamace: 800 800 890. Předplatné pro Slovensko MAGNET press, Slovakia s.r.o. P.O. Box 169, 830 00 Bratislava, tel.: 00421-2-67201931-33, fax: 00421-2-67201910 (20,30), e-mail: predplatne@press.sk. Předplatné do zahraničí vyřizuje administrace Roš chodeš. MKČR E922, ISSN 121074 68. Toto číslo vychází 1. 6. 2009. **Cena 15 Kč (SR: 0,93 €)**